

М. С. Вашуленко, В. Г. Бевз
Т. П. Єресько, О. Г. Трофімова

Я досліджую світ

Частина 2

1

**М. С. Вашуленко, В. Г. Бевз,
Т. П. Єресько, О. Г. Трофімова**

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2018

УДК 373.3(075.2)
Я11

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 06.07.2018 № 734)

ВИДАНО ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

*Створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна*

Умовні позначки
(інтеграція освітніх галузей)

— природнича

— технологічна

— мовно-літературна

— громадянська та історична

— математична

— соціальна та
здоров'язберезувальна

Я11 Я досліджую світ : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 /
М. С. Вашуленко, В. Г. Бевз, Т. П. Єресько, О. Г. Трофімова. —
К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. — 112 с. : іл.

ISBN 978-617-656-894-0.

УДК 373.3(075.2)

ISBN 978-617-656-894-0

© Вашуленко М. С. , Бевз В. Г. ,
Єресько Т. П. , Трофімова О. Г. , 2018
© Видавничий дім «Освіта», 2018

ВСТУП

Ти вже багато знаєш.
А хочеш дізнатися
ще більше?

Так.

Роби висновки

Досліджуй

Порівнюй

Обговорюй

Спостерігай

Міркуй

Оцінюй

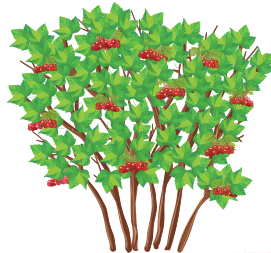
Усе виконано. Молодець!

Зроблено частково. Попрацюй!

Не все вдалося. Успіх попереду!

ЗНАЙОМЛЮСЯ З РОСЛИНАМИ

1 Розглянь малюнки.

- Назви одним словом об'єкти, зображені на малюнках.
- Назви кожну рослину. Розкажи, де ти їх бачив (бачила).
- Що спільного в усіх цих рослин?
- Об'єднай їх у групи. Поясни, як ти міркував (міркувала).

2 Розгадай ребус.

РО

ВН

- Які рослини ти бачив (бачила) дорогою до школи?
- Які рослини ростуть біля твого будинку?

3 Розглянь зображення. Порівняй їх.

Рослини виникли дуже давно та існують на Землі довше, ніж людина.

4 Розглянь зображення. Придумай кожному свою назву.

- Назви, де на Землі ростуть рослини.
- Поміркуй і поясни, чому одна і та сама рослина не може жити у лісі й у річці. За потреби звернись по допомогу до дорослих.

5 **Попрацюйте в групах.**

Назвіть і намалюйте рослини, які можна побачити:

1 група — у лісі; **2 група** — на луках; **3 група** — у полі;

4 група — у горах; **5 група** — у водоймах.

6 Розшифруй назви рослин.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Е	Н	А	Р	К	О	І	В	Б	П

7 0 3 8 2

8 2 3 7 6 1 5 4

- опиши ці рослини.
- Розкажи, що ти про них знаєш.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН

1 Послухай вірш.

Рослинка

Зійшла рослинка і до сонця пнеться,
відчутти хоче вітер і тепло.
І дощ, й туман... Це нам лише здається,
що без думок росте собі зело.
Але воно і дише, й відчуває,
і добре знає, як йому цвісти.
Та квіточку комашкам підставляє,
і знає, як насіння зберегти.
Живе рослина, радість всім дарує
і насолоду, світло та красу.
Як сонечка нема, завжди сумує.
Тримає на пелюсточках росу.

Надія Красоткіна

- Що дають рослини людям?
- Які явища природи згадуються у вірші?
- Поясни значення слова «зело».

Це цікаво

Секвойя — найбільша рослина у світі.

Ряска — найменша рослина на Землі.

Рослини — частина живої природи, бо вони ростуть, розвиваються, дихають і рухаються.

2 **Попрацюйте в парах.**

Розподіліть між собою ролі. Одна дитина в парі грає роль рослини, яка живе в місті, а інша — роль рослини, що живе в лісі.

- Розкажіть про життя цих рослин. У чому воно схоже і чим відрізняється?
- Намалюйте своїх героїв.
- Зробіть висновок: як потрібно ставитися до рослин.

3 **Склади задачі за малюнками. Розв'яжи їх і порівняй.**

Скільки всього квітів росло на клумбі?

На скільки більше на клумбі росло волошок, ніж маків?

4 **Розглянь зображення.**

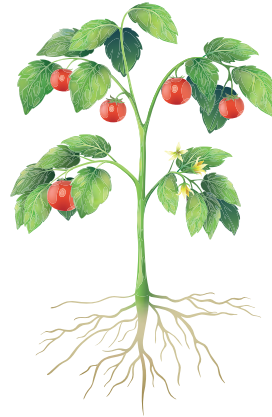
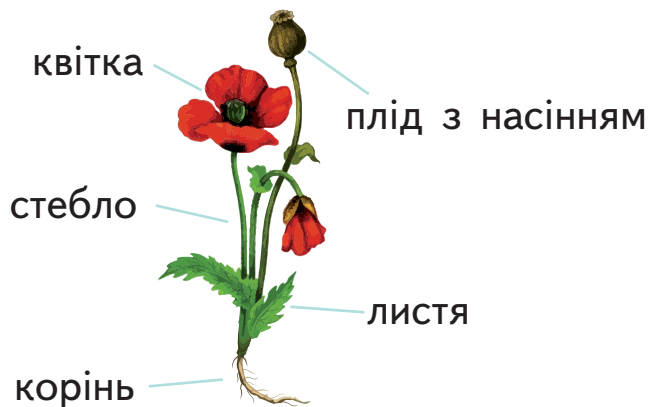
- На які геометричні фігури схожі рослини?
- Чи існують в природі рослини таких форм?

БУДОВА РОСЛИН

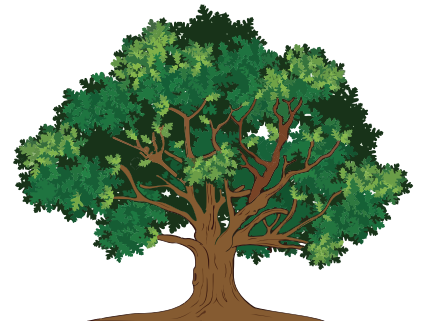
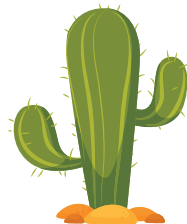
1 Розглянь будову мака. Із яких частин він складається?

- Знайди і покажи ці частини на малюнку із зображенням помідора.

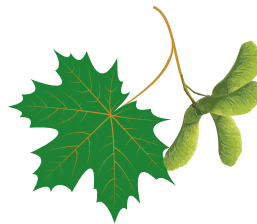
Корінь, стебло, листя, квітка, плід з насінням — це частини рослин.

2 Назви рослини.

- Порівняй їхні стебла. Стебло якої рослини найтонше? Найтвердіше?
- Як ти вважаєш, де у кактуса листя? Покажи їх.

3 Порівняй листя різних рослин.

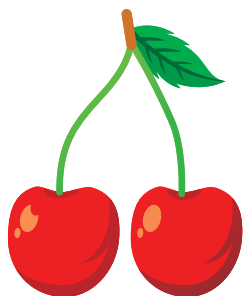
- Назви, що між ними спільного. А чим вони відрізняються?
- Опиши плоди цих рослин. Якого вони кольору, форми, розміру?

4 Збери ягоди суниці у різні кошики. Обчисли значення виразів.

 $3 + 4$	 $1 + 5$	 $2 + 5$	 $5 + 1$
 $6 + 1$	 $5 + 2$	 $2 + 4$	
 $3 + 3$	 6	 $4 + 3$	 7
			 $1 + 6$

5 Назви рослини.

- Де у цих рослин знаходиться насіння?
- Наведи приклади рослин, у яких насіння заховане.

6 **Попрацюйте в групах.**

Уявіть, що до вас завітали гості з казкової планети. Розкажіть їм про рослини та їхню будову:

1 група — про корінь; **2 група** — про стебло; **3 група** — про листя; **4 група** — про квіти (плоди з насінням).

Розкажіть про значення кожної частини рослини.

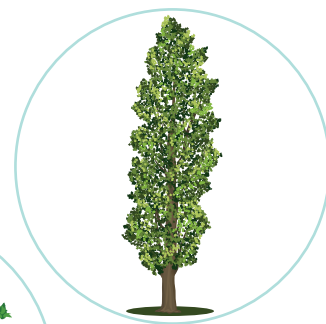
ДЕРЕВА, КУЩІ, ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ

1 Відгадай загадки.

Рук багато, а нога лише одна.

Стовбурці у мене є,
але деревом ніхто не зве.

Як прийде до нас весна,
зеленіє скрізь вона.
А як осінь надійде —
зжовкне враз і пропаде.

- Чим дерево відрізняється від куща, а кущ — від трави?
- Розшифруй запис.

Постав літери в порядку зростання чисел і дізнайся,
як можна назвати ці об'єкти одним словом.

С — 3, И — 5, Л — 4, Р — 1, И — 7, Н — 6, О — 2.

2 Розв'яжи задачі.

- На галявині росло 3 липи і кілька кленів.
Разом 7 дерев. Скільки кленів росло на галявині?
- На клумбі вранці розквітло 8 айстр, а до вечора —
на 2 більше. Скільки всього айстр розквітло на клумбі до
вечора?

3 Послухай твердження. Доведи або спростуй їх істинність.

Яблуня — це кущ.

Картопля — це дерево.

Калина — це трав'яниста рослина.

Сосна — це дерево.

4 Розглянь малюнок.

- Покажи дерева, кущі, трави.
- Упізнай рослину за описом і покажи її на малюнку.
Росте переважно у парках або на вулицях міста. Листя його схоже на розкрити долоньку. Квіти зібрані у свічки. Плоди сховані в колючий кожушок.
- Склади за малюнком подібну загадку, даючи відповіді на запитання.
Де росте ця рослина? На що схоже її листя? Якого кольору квітки? Який у неї плід?

5 Творча майстерня.

- Намалюй рослини (дерева, кущі і трави), які ти хотів би (хотіла б) посадити у своєму місті. Поясни, чому саме такі.
- Розкажи, для чого люди висаджують рослини.

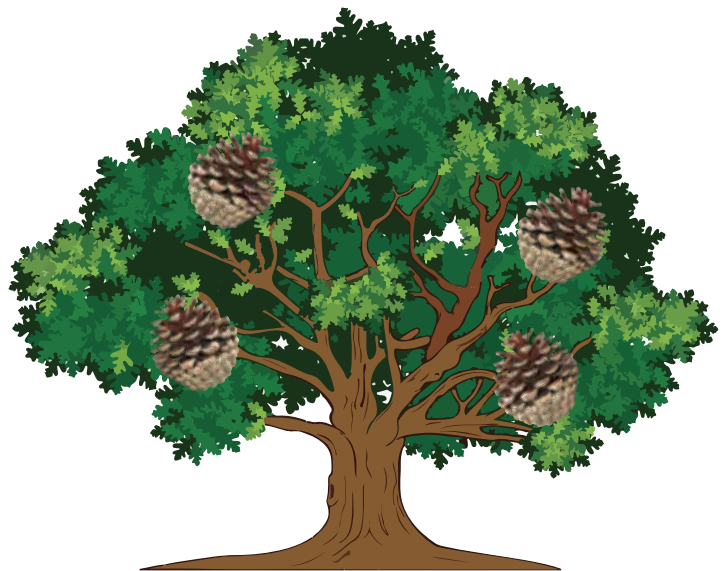

ЧИМ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ ЛИСТЯНІ

- 1 Розглянь зображення дерев. Чим вони відрізняються? Об'єднай їх у дві групи.

- 1 | Древа бувають листяні і хвойні.
- 2 Дізнайся і обговори з товаришами, чи справді хвойні дерева приносять користь. Яку?
- 3 Розглянь малюнки. Що переплутав художник?

- Яке дерево листяне, а яке — хвойне?

І ХВОЙНІ ДЕРЕВА?

4 Склади за малюнком задачу. Розв'яжи її.

Було

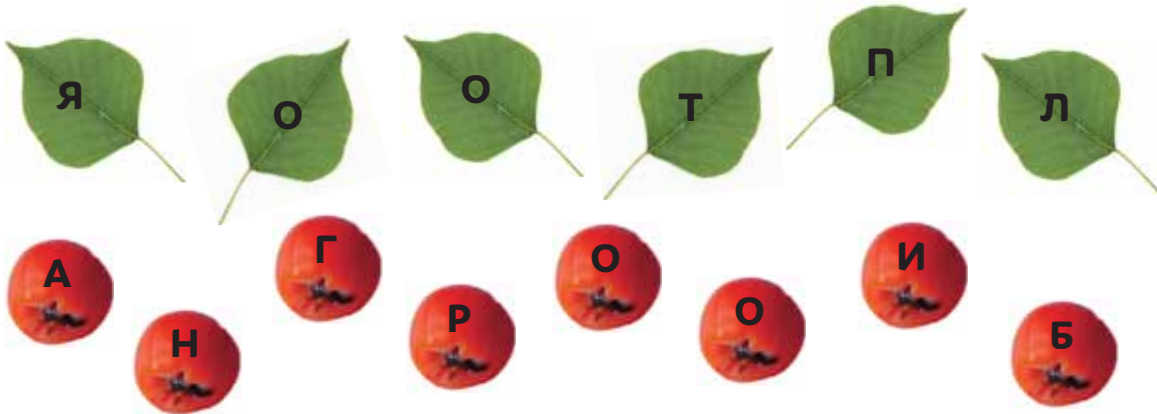
Посадили

Стало

5 Склади із букв слова — назви дерев.

- Які із названих дерев восени скидають листя, а які — ні?

Дерева бувають вічнозелені і листопадні.

6 Назви числа, на які впали листочки.

$$\begin{array}{l} \text{2 leaves} - 4 = 2 \\ \text{1 leaf} - 1 = 3 \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{1 leaf} + 2 = 5 \\ 7 - \text{1 leaf} = 5 \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{1 leaf} + 3 = 6 \\ 3 + \text{2 leaves} = 7 \end{array}$$

ЧИМ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ ДИКОРΟΣЛІ

1 Послухай казку.

Посперечалися з , хто найважливіший для .

— Я, — сказала , — бо я расту у . Мене поливає, мені всміхається, мене люблять . радіють, коли мене побачать.

— Ні, я, — відповіла . — Мене люди люблять. Вони мене вирощують. Ти, , — ДИКА РОСЛИНА, а я — КУЛЬТУРНА.

- Про що йдеться у казці?
- Поміркуй, яку рослину ти назвав би (назвала б) культурною, а яку — дикорослою.
- Чому рослини називають культурними, або дикорослими? Перевір правильність своєї думки за визначенням.

Дикорослі рослини ніхто не саджає і не доглядає.
Культурні рослини вирощують люди для своїх потреб.

Це цікаво

У давнину люди шукали їстівні рослини в лісі і на луках. Але не завжди зручно було ходити на їх пошуки. Тому вони зібрали насіння і посадили ці рослини біля своїх осель. Так з'явилися перші культурні рослини.

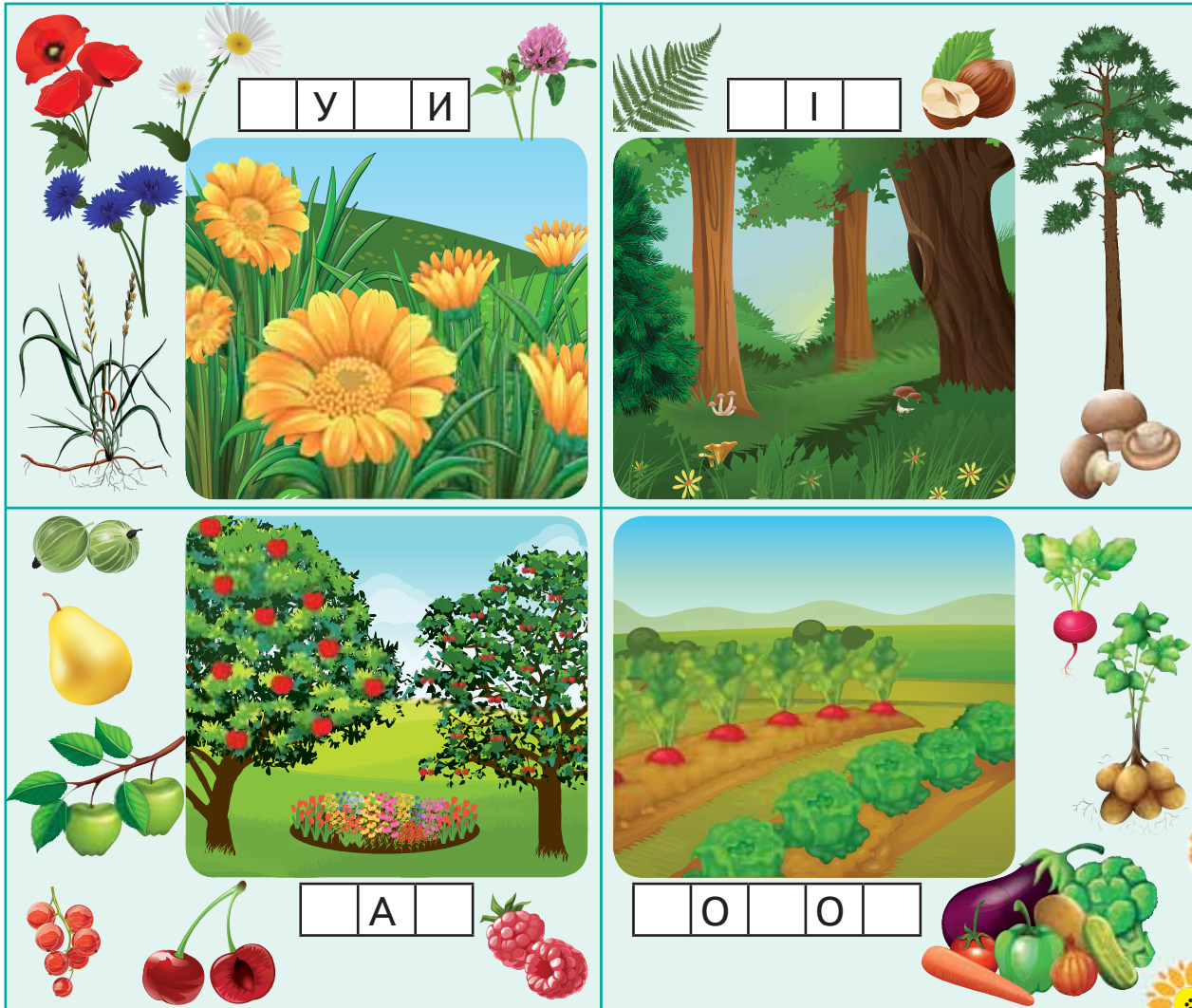
І КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ?

2 Розв'яжи задачу.

Мама купила спочатку 1 кг моркви і 3 кг капусти, а потім — 3 кг яблук і 6 кг слив. Чого мама купила менше — овочів чи фруктів?

3 Розглянь малюнки.

- Де ростуть рослини?
- Назви рослини, розподіляючи їх на групи.
Дикорослі рослини — це кульбабка, ...
Культурні рослини — це картопля, ...

ВЧУСЯ РОЗРІЗНЯТИ ДИКРОСЛІ

1 Розглянь малюнки.

- Назви зображені рослини.
- Чим вони схожі, а чим відрізняються?
- Склади речення.

_____ , а _____ .

- Склади і розв'яжи задачу про ці рослини для своїх однокласників.

2 Розшифруй і прочитай речення. Квіти однакового кольору позначають однакові букви.

С К ЛЬТ РН Р СЛ Н
П Х ДЯТЬ В Д Д К Р СЛ Х.

3 Що «зайве» у кожному ряду?

4 **Попрацюйте в парах.**

Об'єднайте малюнки у пари. Обґрунтуйте свій вибір.

- Назвіть кожну пару рослин. Розкажіть, як люди їх використовують.
- Як одним словом можна назвати всі ці рослини?

5 **Прочитай слова.**

Із виділених букв склади слово — назву рослини.

СМЕРЕ**К**А

АГ**Р**У**С**

ЛИ**П**А

ЛЬ**О**Н

БУ**Р**Я**К**

МА**Л**И**Н**А

БУ**З**О**К**

АБ**Р**И**К**О**С**

- Розкажи, що ти знаєш про цю рослину.
- Вона дикоросла чи культурна? Чим ця рослина корисна для людей?
- Дізнайся і розкажи про лікарські властивості цієї рослини. За потреби звернися по допомогу до дорослих.

6 **Знайди 10 відмінностей.**

ПОГРАЙМОСЯ!

- 1 Які ти знаєш гриби?
- 2 Знайди усі гриби за малюнком і виконай відповідні завдання.
  - Назви об'єкти. Чи можна назвати їх «родичами»? Чим вони схожі?
  - Відшукай гриби-боровики. Полічи їх. Хто з тварин любить їсти ці гриби? Склади про це речення.
  - Поміркуй, чому мухомор такий яскравий. Полічи кількість плямочок на його шапці. Для кого мухомор — корисний?
  - Як називається цей гриб? Чому? Опиши його.

ЇСТІВНІ ТА ОТРУЙНІ ГРИБИ

- Розглянь ці грибочки. Порівняй, чим вони схожі. Як вони називаються? Придумай пояснення назви цих грибів.
  - Де ростуть ці гриби? Як вони називаються? Із якими грибами їх можна переплутати? Як не помилитися? Придумай казкову історію про те, що могло статися, якби опеньки росли поодинці.
- 3** Яких грибів немає на плані? Назви і відшукай їх. Розкажи, чому люди не збирають ці гриби.
- Гриби бувають їстівні та отруйні.

ЩО РОСТЕ НА ПІДВІКОННІ?

- 1 Назви зображені рослини.
Які з них є в тебе вдома?
Які рослини ростуть у твоєму класі?

Ало́е

Герань

Орхіде́я

Фіа́лка

Ка́ктус

Різдвя́ник

Це — кімнатні рослини.

- 2 Перестав літери у вказаному порядку. Прочитай назви кімнатних рослин.

5 3 1 2 4 6
У К К А Т С

3 7 6 2 1 4 5 8
Б У К І Г І С С

2 1 4 3 5
И Л О М Н

3 Розв'яжи задачу.

Діти посадили 7 фіалок. 4 із них розквітло. Скільки фіалок ще не розквітло?

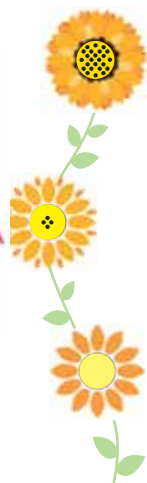
4 На картках зображено кімнатні рослини.

• Якої картки не вистачає в кожному ряду?

5 Упізнай рослину.

6 **Попрацюйте в групах.**

Обговоріть, навіщо потрібні кімнатні рослини.

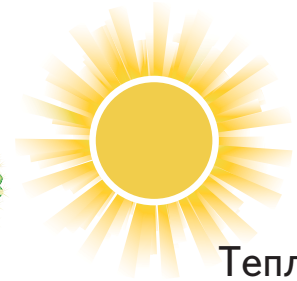
ЯК ДОГЛЯДАТИ ЗА

1 Пригадай, які умови необхідні для життя рослин.

Обприскування

Розпушування

Тепло
Світло

Полив

2 Прочитай і закінчи речення.

Рослинам потрібні _____, _____ і _____.

3 Обчисли значення виразів.

+

-

+

-

- 4 «Вирости» лимонне дерево.
Виправ послідовність подій.

- 5 Практичне завдання.
Разом з батьками посади рослину за вказаною схемою.

- 1 Візьми горщик для рослини.
- 2 Насип у нього ґрунт.
- 3 Поклади в ґрунт зернятко.
- 4 Полий.
- 5 Постав горщик на підвіконня.

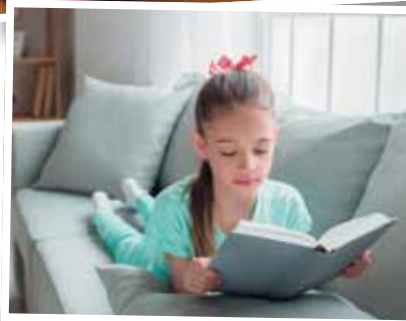
ЧОМУ ПОТРІБНО ОХОРОНЯТИ РОСЛИНИ?

1 Доповни речення словами з довідки.

- Посади _____ . Поливай _____ .
- Не засмічуй _____ .
- Не забувай! Ти природі _____ .

Слова для довідки: друг, рослину, дерево, природу.

2 Розглянь зображення.

- Що дають рослини людям?
- Поміркуй, чи можуть рослини жити без людей. А люди без рослин? Чому?
- Уяви і розкажи, що сталося, якби зникли всі рослини.

3 Розв'яжи задачу.

Щоб врятувати дерево від гусені, кільця на стовбурі намащують спеціальним клеєм. За деякий час лісник помастив 9 дерев, а його син — на 2 дерева менше. Скільки дерев помастив син?

- Склади схожу задачу самостійно і розв'яжи її.

4 Розглянь малюнки.

- Склади речення за кожним малюнком.
- Що ти хотів би (хотіла б) сказати цим дітям?

5 Попрацюйте в групах.

- Уявіть, що на прийом до лікаря завітали різні рослини:
1 група — ялинка; **2 група** — підсніжник;
3 група — берізка.
- Розкажіть, на що можуть скаржитися ці рослини.
- Дайте їм поради.
- Розіграйте сценки «У лісовій лікарні».

Щоб зберегти рослини, які зникають, люди занесли їх до Червоної книги України.

ЗНАЙОМЛЮСЯ З ТВАРИНАМИ

- 1 Назви тварин, які мешкають у лісі.
- 2 Наведи свої приклади тварин.
- 3 Склади звукові схеми слів — назв тварин.
- 4 Скільки всього на малюнку тварин? А птахів?
- 5 Кого більше — тварин чи птахів?

- 6 Що ти хотів би (хотіла б) дізнатися про тварин?
Постав запитання за малюнком. Починай зі слів: хто?
що? як? де? чому? навіщо?
- 7 За малюнком додай слова у речення.
У лісі є _____. Летіли _____.
Дві _____ сіли на _____.
- 8 Доведи, що тварини є частиною живої природи.

ЯКІ БУВАЮТЬ ТВАРИНИ?

- 1 Розглянь малюнки. Об'єднай їх у 4 групи. Поясни, за якою ознакою ти це зробив (зробила).

Птахи, звірі, комахи — це тварини.

- 2 Де листок якої жабки? Обчисли значення виразів.

15

12

16

9

$$19 - 7$$

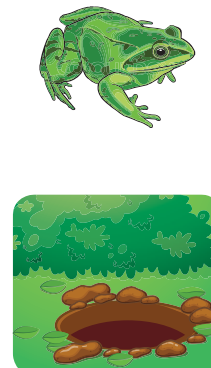
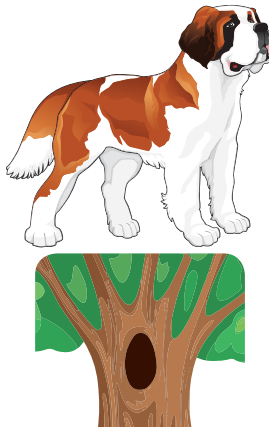
$$18 - 9$$

$$8 + 7$$

$$6 + 10$$

3 Розглянь малюнки. Визнач, де чия домівка.

4 Знайди назви п'яти тварин.

О	Р	Е	Л	В	О	В	К	У	О
Б	А	Б	К	А	Д	Я	Т	Е	Л
У	Н	Л	А	С	Т	І	В	К	А

5 Добери до кожного слова його звукову модель.

Білка	Миша	Собака	Жабка

6 Розгадай ребуси. Назви слова-відгадки одним словом.

ЧИМ ЖИВЛЯТЬСЯ ТВАРИНИ?

1 Попрацюйте в групах.

Поміркуйте, чим живляться тварини.

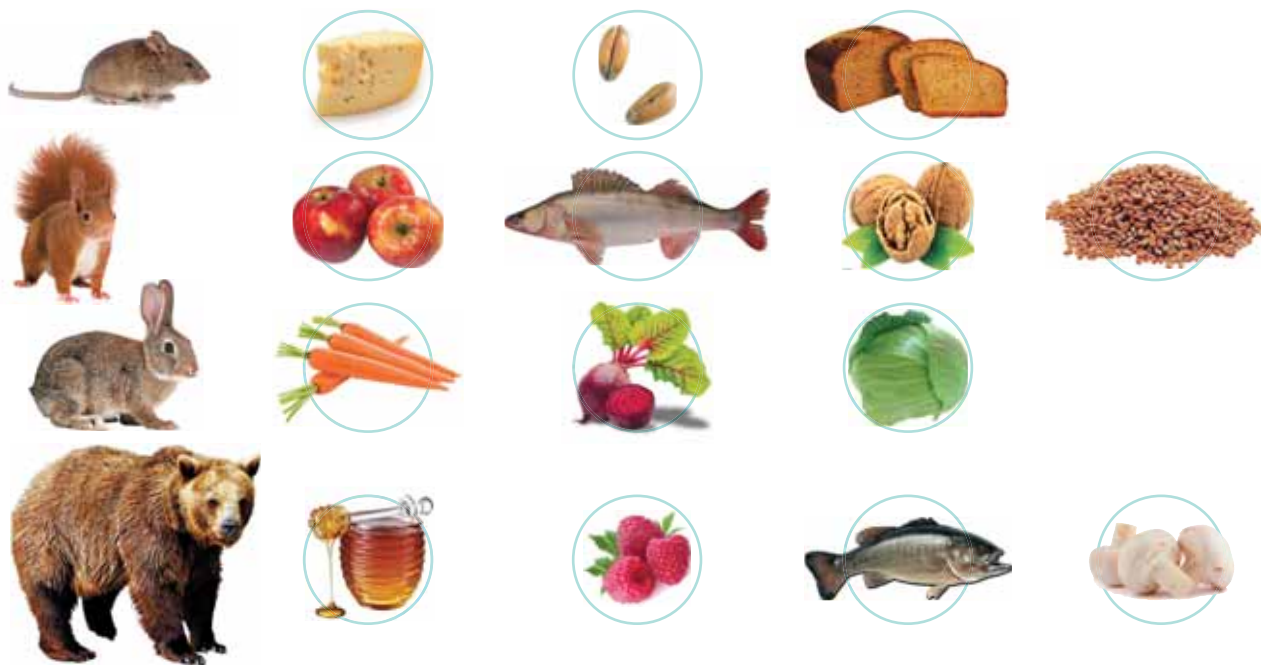
Розгляньте малюнок. Обговоріть, що на ньому «зайве». Чому?

2 Назви тварин, зображених на малюнку.

Яка білка? Опиши її. А ведмідь?

Чим живляться зображені тварини? Розкажи за малюнками.

3 Утвори слова. Склади з ними речення.

У ки біл би гри

ме вед дя мед У

4 Білка готується до зими. Розглянь малюнок. Який предмет буде наступним?

5 Обчисли значення виразів.

+

-

+

-

6 Розв'яжи задачу.

До ведмедя прийде гість, який ласо рибу їсть.

Ведмідь до річки поспішив і до обіду наловив:

3 щуки і аж 6 лящів, а також 8 окунів.

Скільки риб ведмедів гість у гостині ласо з'їсть?

ТВАРИНИ ДИКІ І СВІЙСЬКІ

- 1** Розглянь зображення. Що ти знаєш про цих тварин? Хто з них сам про себе дбає? Про кого піклуються люди? У які групи можна об'єднати цих тварин? Поясни.

Існують дикі і свійські тварини.

Дикі тварини

Свійські тварини

Їх ніхто не доглядає.
Мешкають у лісах, на
луках, у степах

Їх доглядають, розводять
і вигодовують люди.
Мешкають поруч із людиною

- 2** Поміркуй, чи можуть свійські тварини самі добувати корм.

- 3** **Творча майстерня.**
Попрацюйте в групах.
Зробіть вівцю.
Ця тварина дика чи свійська?

1

4 Прочитай завдання і покажи домівку зображених тварин. Загубили ці звірята свою маму, свого тата. Ти тваринам підкажи, в рідний дім їх відведи.

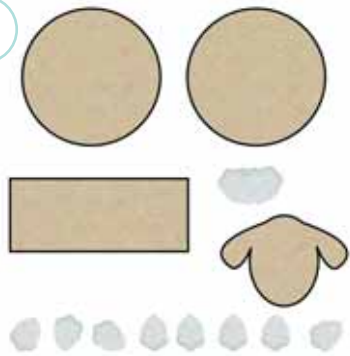
5 Скільки тварин біля першої купи сіна? А біля другої? Скільки тварин разом?

- Це тварини дикі чи свійські?

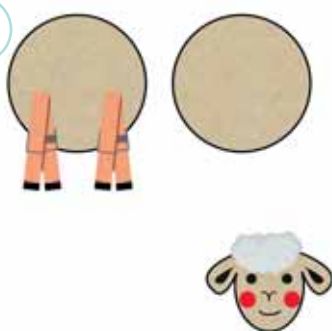

- Яку користь приносить людям курка? Корова? Склади два речення.

2

3

4

ЯКУ КОРИСТЬ ПРИНОСЯТЬ

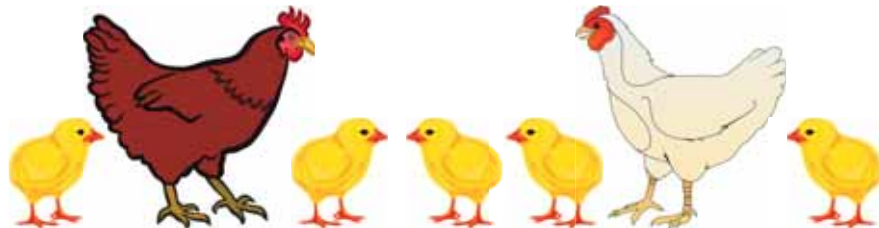
1 Попрацюйте в групах.

Розгляньте зображення. Обговоріть, чому свійські тварини приносять користь людям. Яку саме?

2 Поміркуй, чи можуть комахи і риби бути свійськими. А птахи? Наведи приклади.

3 Склади за малюнком задачу. Розв'яжи її.

4 У словах пропущено голосні. Віднови слова за малюнками-підказками.

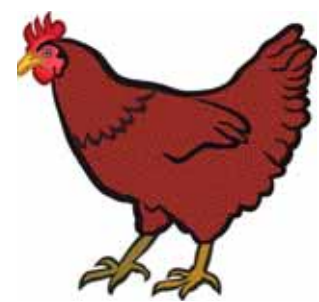
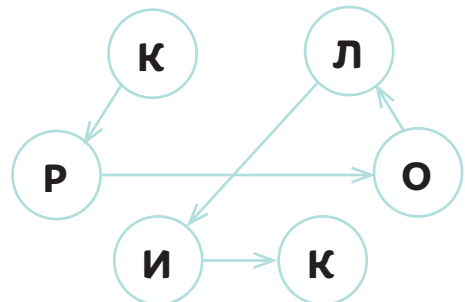
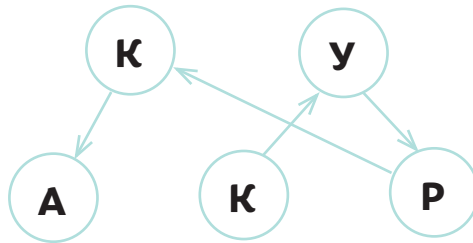
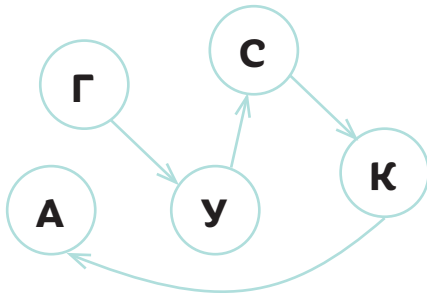
П	В	Н	К
К	З		
С	Б	К	
Н	Д	К	

СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ?

5 Прочитай слова. Рухайся за стрілками.

6 Прочитай.
На по-лі ко-ро-ви.
— Му-му! Мо-ло-ка ко-му?

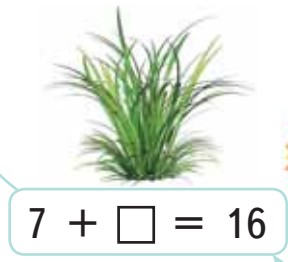
7 Допоможи песику потрапити додому. Обчисли вирази.

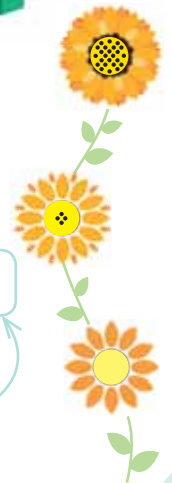
$$7 + \square = 19$$

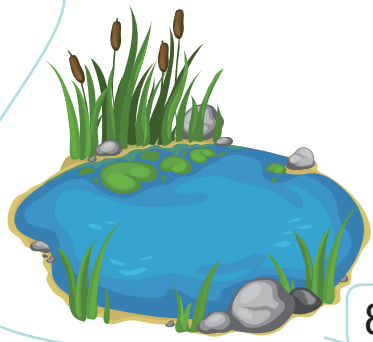
$$12 - \square = 4$$

$$7 + \square = 16$$

$$20 - \square = 13$$

$$8 + \square = 15$$

ХТО ТАКІ КОМАХИ?

1 Пригадай, яких комах тобі доводилося бачити влітку.

Комахи — найчисленніші у світі тварини.

2 Під час прогулянки діти побачили комах. Скільки всього комах побачила Оленка? А Сергійко? Хто побачив більше комах?

			
	5	6	7
	7	4	6

- 3 Розглянь будову тіла комах. Скільки в них ніжок — кінцівок?

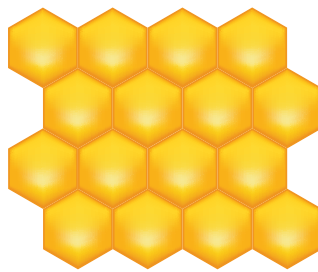
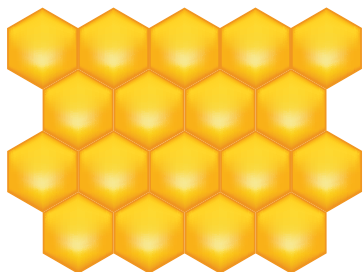
Тіло комах складається із трьох частин: голови, грудей і черевця. Усі комахи мають по шість кінцівок.

- 4 Розв'яжи задачу.

- Батько Андрійка у червні зібрав 16 л меду, а в липні — на 9 л менше. Скільки літрів меду зібрав батько Андрійка у липні?
- Батько Андрійка розлив зібраний у липні мед у банки, як зображено на малюнку. Скільки банок і яких треба ще взяти батькові Андрійка, щоб розлити весь зібраний у липні мед?

- 5 Скільки чарунок у кожному бджолиному стільнику? Що треба зробити, щоб чарунок стало порівну?

РІЗНОМАНІТНІСТЬ КОМАХ

1 Анастасія малює метеликів у такому порядку:

Потім знову у такому самому порядку.

Який метелик буде одинадцятим?

2 Послухай вірш. Про яку комаху в ньому йдеться?

Цей маленький робітник
змалку працювати звик,
тягне мушок, соломинки
до великої хатинки,
бо працює тяжко-важко
У мурашнику _____.

- Дізнайся, чому мурах називають санітарами лісу.
- Які казки та байки про комах ти пам'ятаєш?

3 Обчисли значення виразів. Устав пропущені числа.

Two ant farms are shown, each with several ants. The left ant farm has five math problems, and the right ant farm has five math problems. The problems are arranged in a vertical stack on each ant farm, with arrows indicating the flow of the sequence.

Left ant farm problems:

- $20 - 4$
- $16 - 3$
- $19 - \square$
- $\square + 9$
- $20 - \square = 5$

Right ant farm problems:

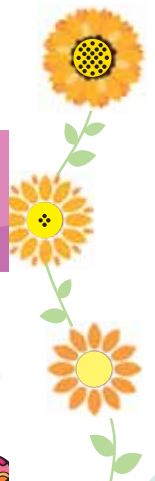
- $13 + 6$
- $\square - 2$
- $20 - \square$
- $3 + 11$
- $6 + \square = \square$

- 4 Розглянь малюнок. Назви зображених комах. Скільки їх? Кого більше? Кого найменше? Яких комах ти ще знаєш? Склади за малюнком 2–3 речення.

- 5 Назви комах, зображених на малюнку. Знайди 7 відмінностей.

ХТО ТАКІ РИБИ?

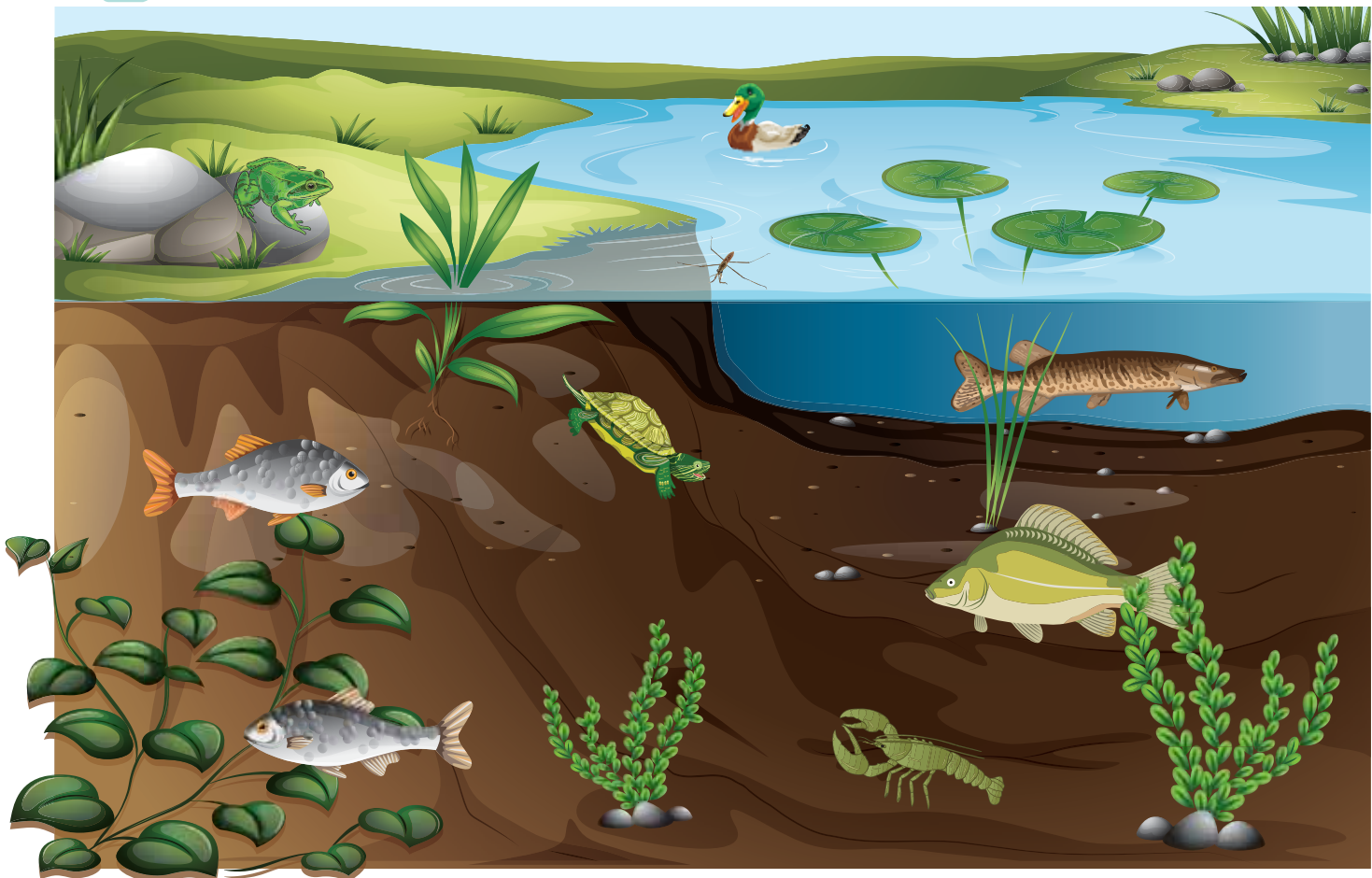
1 Прочитай текст.

Серед багатьох зірок у Всесвіті наявна одна чудова блакитна планета. Це наша рідна Земля. Вона велична і прекрасна!

- Поміркуй, чому Землю називають блакитною планетою.
- Чого на Землі більше — води чи суші?

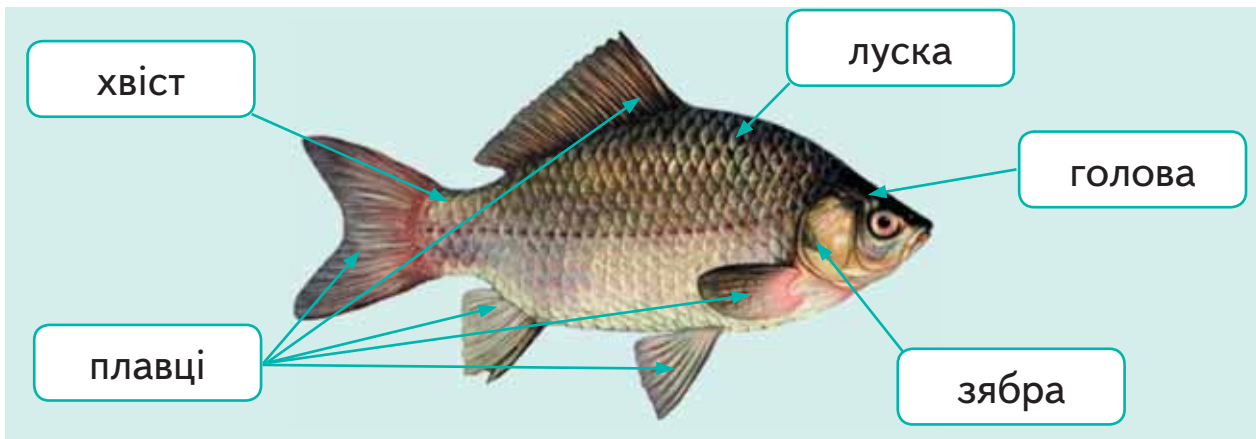
2 Розглянь малюнок.

- Які живі організми живуть у воді?

3 Розглянь зображення.

- Із яких частин складається тіло риби?
- Поміркуй і скажи, для чого риbam потрібні зябра, луска, плавці та хвіст.
- Із яким органом тварин можна порівняти плавці риb?

Риби — організми, які живуть у водоймах.

Тіло риb укрите лускою. Вони мають плавці і хвіст, завдяки яким плавають. Риби дихають киснем, розчиненим у воді.

4 Прочитай вірш.

Є на світі риби різні,
 є звичайні й дуже дивні:
 риба-зебра, риба-клоун,
 риба-голка, риба-молот,
 лящ і сом, риба-пила,
 йорж, карась і камбала...
 Усіх риb і не згадати!

Можеш ти когось назвати?

Олена Трофімова

- Скільки видів риb згадується у вірші?
- Назви риb, які ти запам'ятав (запам'ятала). Доповни ряд.
- Розглянь зображення. Відгадай і поясни назви риb.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ РИБ

1 Розглянь малюнки.

- Що переплутав художник? Виправ помилки.
- Чи однакова вода потрібна риbam для життя?
- Назви риб, які живуть у прісних водоймах — озерах, ставках та річках, а які — у солоних — морях і океанах.

2 Прочитай текст.

Шепіт риб

Риби відкривають і закривають роти, ніби щось шепочуть. А щоб почути і зрозуміти їхні розмови, їх потрібно полюбити.

Прислухайтесь і ви дізнаєтеся, що риби — великі хвальки...

За М. Сладковим

- Що пропонує робити автор, щоб зрозуміти природу?
- Поміркуй і скажи, чим можуть вихвалитися риби. А на що вони можуть скаржитися?
- Склади запитання за змістом тексту для своїх однокласників.

Це цікаво

Найбільша риба, яка живе у прісних водоймах України, — сом. У минулому в'їмиту і вісушену шкіру сома використовували замість скла, бо вона була прозорою і міцною.

3 Розв'яжи задачу.

Найменший бичок, який живе в морях України, має довжину 3 см. На скільки сантиметрів він менший від інших своїх родичів, довжина яких у середньому становить 10 см?

6 Творча майстерня.

Зроби рибку з кольорового паперу.

- Разом з однокласниками створи композицію «На морському дні».

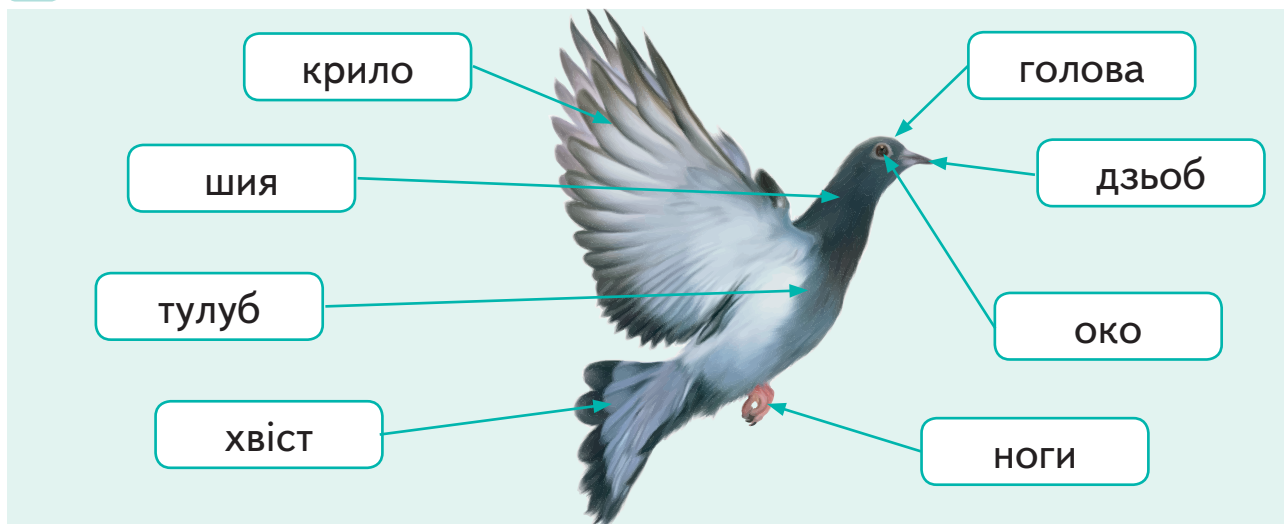
ХТО ТАКІ ПТАХИ?

1 Розглянь малюнок.

- Полічи і назви усіх тварин. До яких груп вони належать?
- Чим вони схожі між собою?
- Чи можна назвати всіх тварин, які літають, птахами?

2 Розглянь будову птаха.

- Хто ж такі птахи?
  - Чим вони відрізняються від інших тварин?
- Птахи — тварини, тіло яких укрите пір'ям.

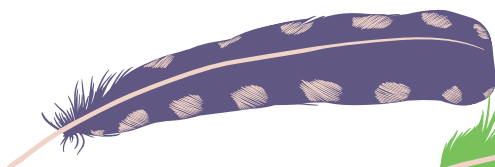
3 **Попрацюйте в парах.**

Доведіть, що птахи — частина живої природи.

4 **Розглянь зображення.**

- Чи доводилося тобі спостерігати за хвилястим папужкою?
- Чи все пір'я у нього однакове?
- Порівняй пір'їнки.

- Для чого птахам пір'я?

5 **Розв'яжи задачу.**

Довжина дзьоба колібрі-мечеклюва — 10 см, а довжина її тіла — 7 см. На скільки сантиметрів довжина дзьоба цієї пташки довша за довжину її тіла?

Це цікаво

Колібрі-мечеклюв — єдиний птах, у якого довжина дзьоба перевищує довжину тіла.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПТАХІВ

1 Розглянь малюнки. Розшифруй назви птахів.

- Назви птахів, які не вміють літати.
- А які із зображених птахів уміють плавати?
- Дізнайся щось цікаве про птаха ківі і розкажи у класі. Звернися за потреби до додаткових джерел або Інтернету.

2 Доповни речення.

У лісі живуть , , ...

Біля водойм живуть , , ...

На відкритих просторах живуть , , ...

3 Розв'яжи задачу.

На двох гілках сидять граки. Після того як з першої гілки на другу перелетів 1 грак, на кожній гілці стало по 2 граки. Скільки граків було на кожній гілці спочатку?

4 Склади задачу за малюнком і розв'яжи її.

5 Розгадай загадку.

У воді купається,
водою обливається,
вода до неї не чіпляється.

- Склади речення зі словом-відгадкою.

6 Проведи дослід і переконайся, що пір'я качки не намокає у воді.

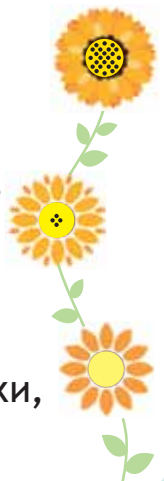
- Візьми качину пір'їну. Яка вона на вагу?
- Опустити її у склянку з водою. Торкнися пера. Чи стало воно мокрим?
- А тепер опусти у воду курячу пір'їну. Що ти помітив (помітила)?

7 Зроби висновок. Устав відповідні слова з довідки.

_____, коли чистять дзьобом своє пір'я, одночасно змащують його _____. Тому пір'я цих птахів _____ під час плавання. _____ такого жиру немає, тому її пір'я у воді _____.

Слова для довідки: не намокає, намокає, водоплавні птахи, жиром, у курки.

ПЕРЕЛІТНІ Й ОСІЛІ ПТАХИ

1 Розглянь зображення.

- Які з цих птахів тобі відомі? Де ти їх зустрів (зустрічала)?
- Розкажи, чим живляться птахи.
Використовуй слова: ласує, клює, полює, ловить, їсть, поїдає.
- Яких із цих птахів можна зустріти і влітку, і восени, і взимку?
- Яких птахів не зустрінеш узимку? Чому?

2 Обчисли вирази і дізнайся, як називають птахів, які восени відлітають у вирій.

$$\begin{array}{r} 7 - 7 \\ 3 + 3 \\ 4 + 5 \\ 8 - 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 - 3 \\ 4 + 4 \\ 9 - 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 - 4 \\ 3 + 5 \\ 9 - 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 - 1 \\ 3 + 2 \\ 9 - 6 \\ 10 - 9 \end{array}$$

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
П	И	Н	Х	Т	А	Е	Л	І	Р

Птахів, які живуть у нас весь рік, називають осілими.

Птахи, які прилітають до нас навесні, називають перелітними.

3 Розглянь малюнок.

- Назви птахів. Вони перелітні чи осілі?
- Дай відповіді на запитання повними реченнями.
Хто на гілці дерева? Хто під годівницею? Хто на годівниці?
Хто над деревом?
Хто праворуч від дерева?
А ліворуч?
Хто за деревом? Хто перед деревом?

4 Розв'яжи жартівливу задачу.

Летіли пташки в небі:
сорока, три ведмеді,
орел, дві галки, шість жуків.
Швиденько полічи птахів.

- Розкажи про кожну пташку за планом.
1) Як називається пташка? 2) Де вона живе?
3) Чим живиться? 4) Вона перелітна чи осіла?
5) Що ти знаєш про неї цікавого?

5 Творча майстерня.

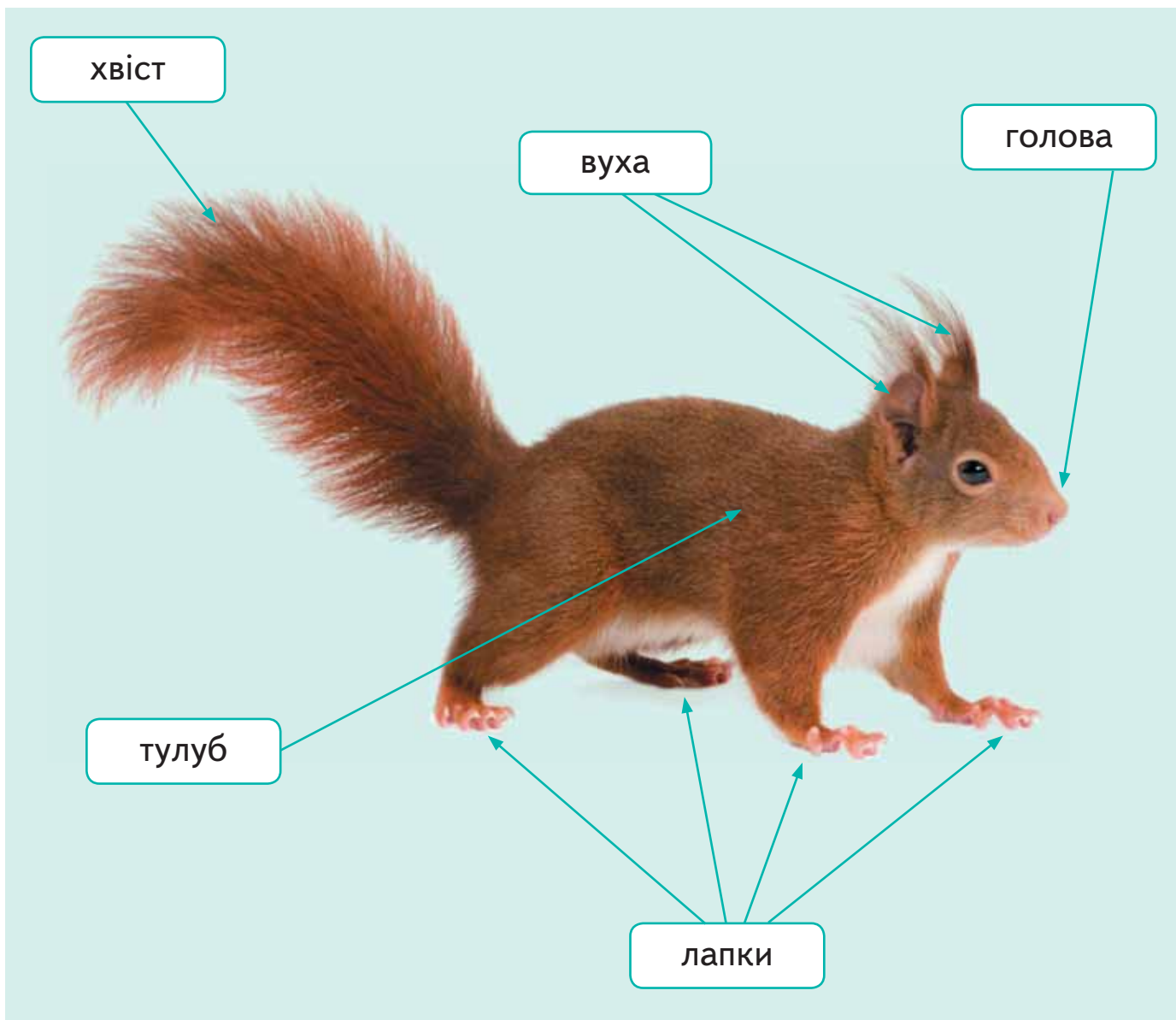
Попрацюйте в групах.

- Ви — друзі птахів. Намалюйте зимову пташину їдальню. Придумайте і запишіть рецепти різних пташиних блюд.
- Влаштуйте виставку «Годуємо птахів». Виготовте вдома годівнички і влаштуйте справжню пташину їдальню.

ЩО СПІЛЬНОГО У ЗВІРІВ?

- 1 Назви зображену тварину. Де ти її можеш зустріти?
- 2 Поміркуй, що є спільного у звірів.

- 3 Що у звірів одне? Чого два? Чого чотири?

Тіло звірів укрите шерстю. Своїх дітей вони вигодовують молоком.

4 Обговори з товаришами. Що тваринам потрібно для життя?

5 Розглянь зображення.

- Де живуть зображені звірі?
- Які ознаки у цих звірів спільні?
- Як називають тварин, які живуть поруч із людиною?
- Чим відрізняються звірі від рослин?

6 Послухай вірш і розв'яжи задачу.

Ось родина їжачків —
мама й вісім малюків.
Скільки з мамою малих?
Полічи скоріш усіх.

7 Назви казки, героями яких є звірі.

ПОВЕДІНКА ЗВІРІВ У РІЗНІ ПОРИ РОКУ

1 Пригадай назви звірів. Знайди на малюнку «зайве».

2 Прочитай текст.

Восени білки, полівки, кроти роблять запаси їжі. А ведмеді, борсуки нагулюють жир. Їжаки зариваються в опале листя і впадають у зимову сплячку.

- Поміркуй, навіщо ведмеді нагулюють жир.
- Розкажи, хто робить запаси їжі восени.
- Як ти вважаєш, чому не всі звірі роблять запаси їжі?

3 Розв'яжи задачу.

Їжачок впав у сплячку в листопаді. Він прокинеться через 4 місяці. У якому місяці прокинеться їжачок?

4 Прочитай текст.

Усю зиму сплять бурі ведмеді, борсуки, їжаки, кажани. Вночі виходять на полювання вовки. У полі, на галявинах шукають корм лисиці, зайці. У лісі бродять олені та лосі.

- Знайди у тексті назви звірів, які впадають у зимову сплячку.
- Знайди на малюнках і назви звірів, які не впадають у зимову сплячку.

- 5** Розв'яжи задачу.
Довжина тіла лисиці 60 см, а вовка — на 40 см більше.
Знайди довжину тіла вовка. Запиши результат у метрах.
- 6** Порівняй і опиши за малюнками колір шерсті зайців і білок.

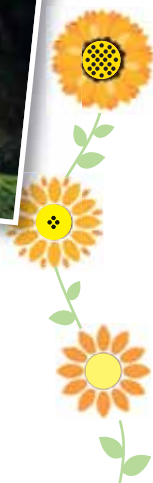
Узимку

Навесні

На початку весни у звірів народжуються малята.
Улітку звірі навчають їх самостійного життя.

- 7** Поміркуй, чого можуть навчити звірі своїх малюків. Склади розповідь із 3—4 речень.

ПОВЕДІНКА ПТАХІВ У РІЗНІ ПОРИ РОКУ

- 1** Назви зображених птахів. Розподіли їх на дві групи. Назви ці групи.

- Скільки пташок у кожній групі?
- Пригадай, коли перелітні птахи відлітають у вирій. Чому?

- 2** Прочитай і закінчи речення.

Коли настають холоди, осілі птахи наближаються до людських осель, де можна знайти собі _____.

- Поясни, як ти розумієш прислів'я.
І соловейко не співає, як їсти не має.

- 3** Склади розповідь, як ти можеш допомогти птахам узимку. Використовуй малюнки-підказки.

4 Склади за схемою задачу. Розв'яжи її.

Весняні турботи птахів — це будування гнізд та виведення пташенят.

5 Скільки пташенят у кожному гнізді?
Скільки всього пташенят на малюнках?

6 Закінчи речення за зразком.

У качки — каченя. У гуски — _____.

У курки — _____. В індички — _____.

7 **Попрацюйте в парах.**

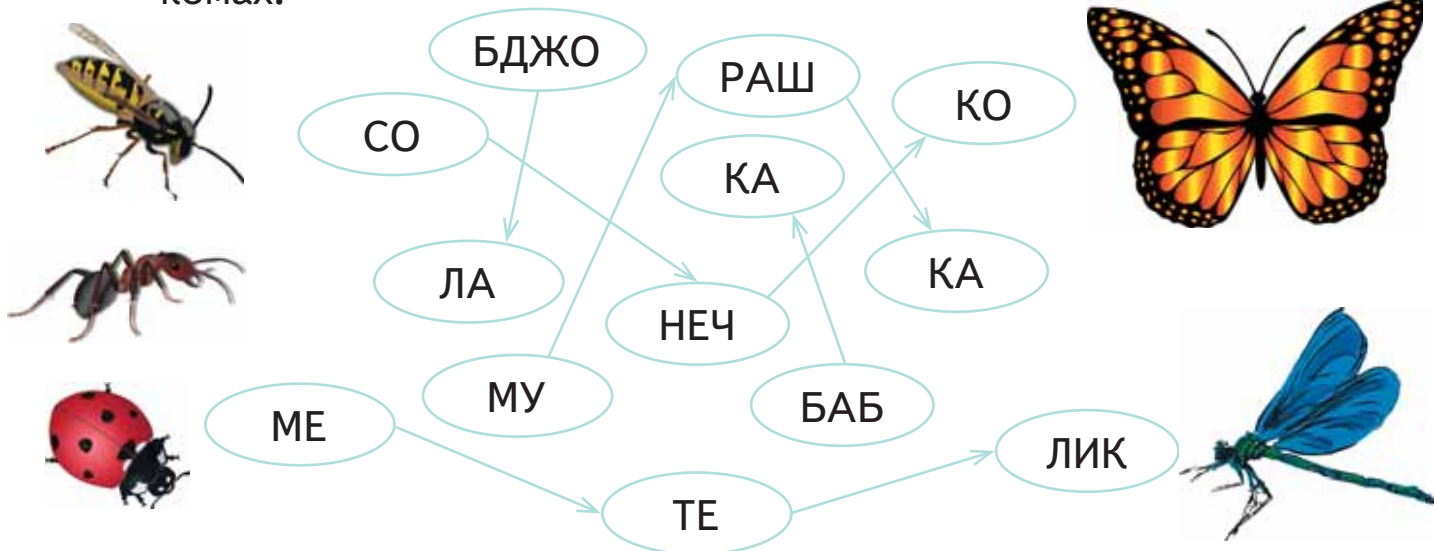
Складіть діалог між перелітною та осілою пташками.

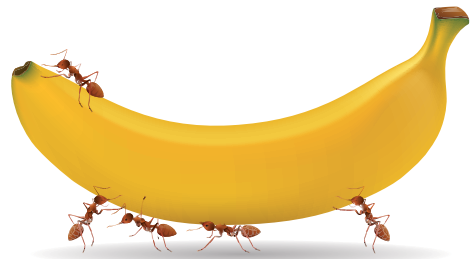
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА МУРАХАМИ

- 1 Утвори слова. Знайди на малюнках зображення названих комах.

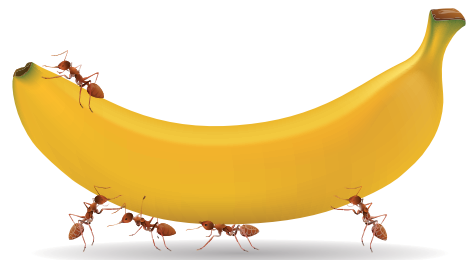

Це цікаво

Мураха сильніша за слона. Вона може підняти предмет, маса якого в декілька разів перевищує масу самої мурахи.

- 2 Розглянь малюнок.
Які числа треба додати, щоб вийшло 20?
Назви декілька варіантів.

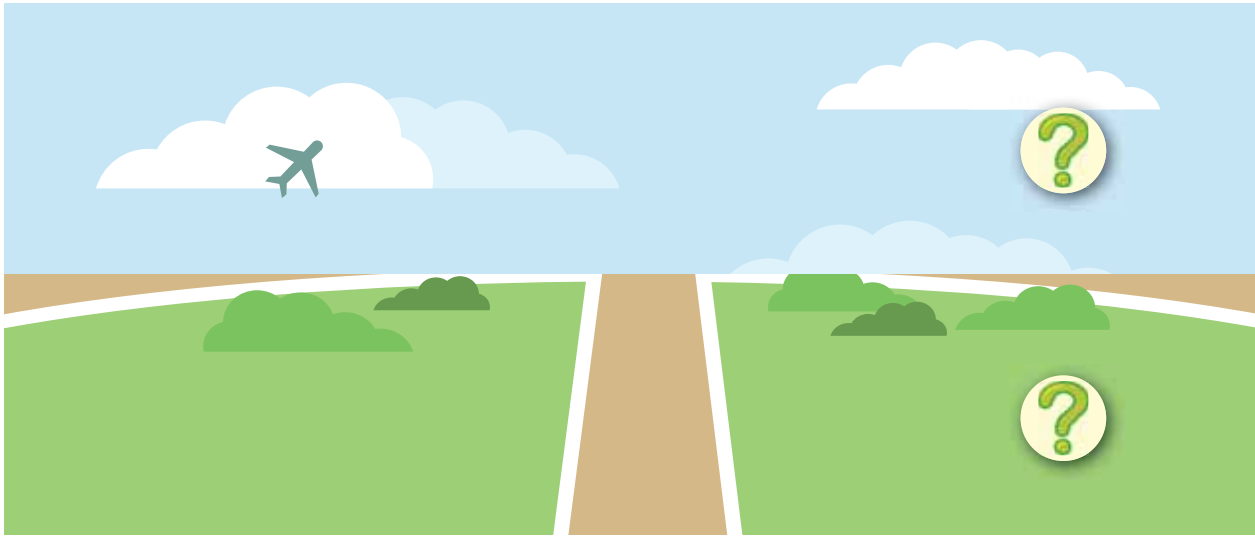

- 3 Поясни, як ти розумієш вислів «Бережи мурашку, як свою рубашку».

4 Склади за малюнками і цифрами речення.
У першому мурашнику 4 , а у другому — 3 .

5 Склади за малюнками задачі. Розв'яжи їх.

6 Установи послідовність.

- Скільки на малюнку листків? Це листки яких дерев?

7 Прочитай вірш.

Мурашки думають про зиму

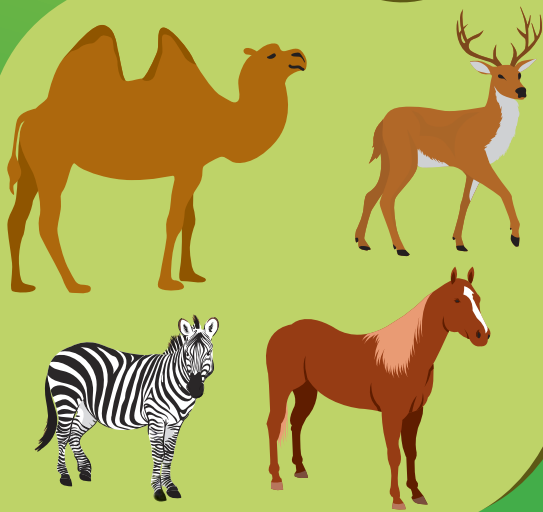
Знайшов мурашка гарну бадилину. Прийшла на поміч різна комашина,
Везе-везе... везе-везе... ще й коника гукнули стрибунця.
І так, і сяк, і вгору, і в долину! — Три дні, три ночі царство мурашине
така важка, ніяк не доповзе. рубало бадилину на дровця.

Ліна Костенко

- Як ти розумієш слово «комашина»?
- Які комахи могли прийти на допомогу мурасі? Назви їх.

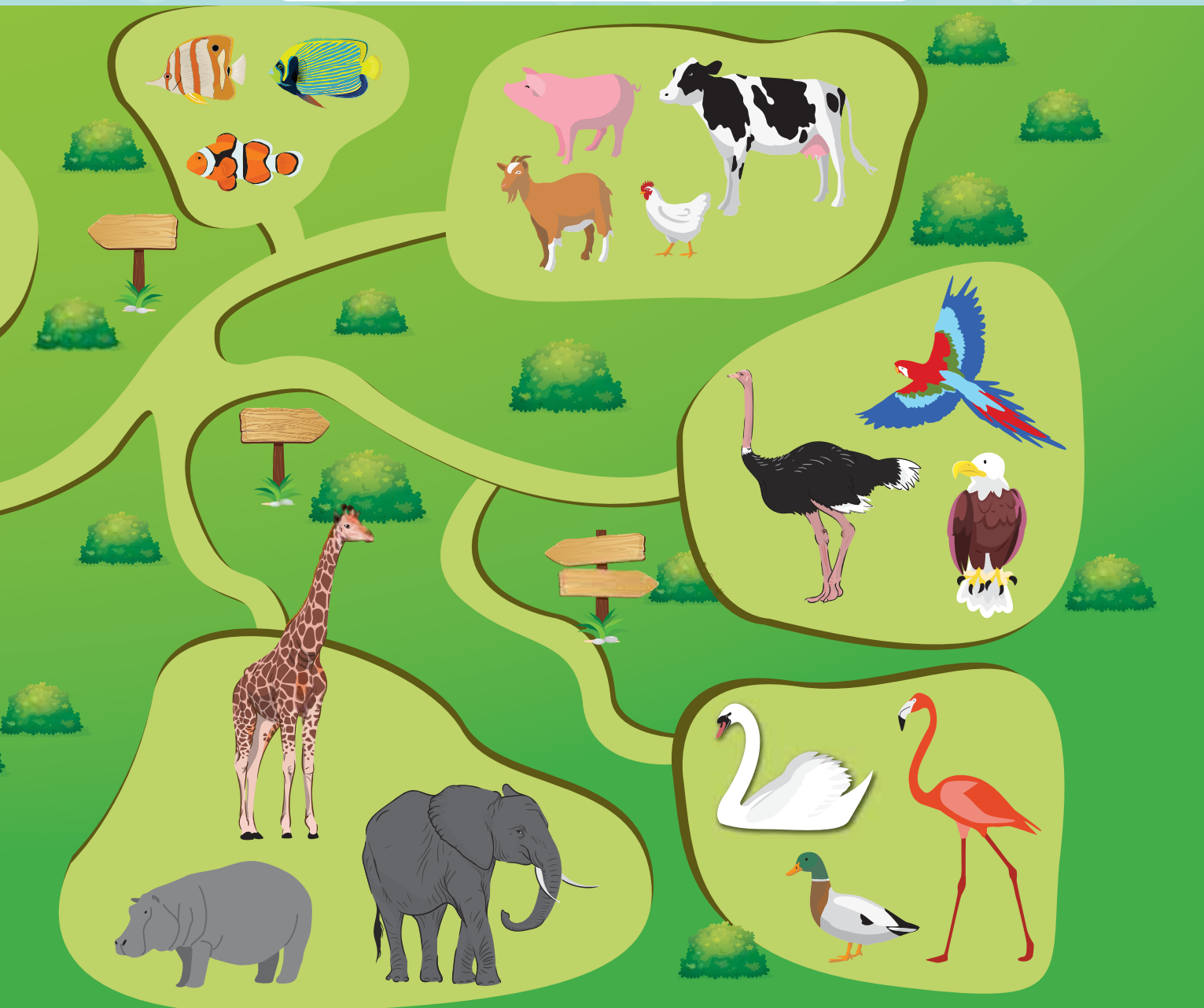

ПОГРАЙМОСЯ!

- 1 Чи був (була) ти на екскурсії? Поясни, що таке екскурсія.
- 2 Уяви, що ти разом з однокласниками відправився (відправилася) на екскурсію до зоопарку. Яких правил поведінки слід дотримуватися, перебуваючи у зоопарку?
- 3 Прогуляйся доріжками і, зупиняючись біля певної тварини, розкажи про неї за планом.

ЕКСКУРСІЯ ДО ЗООПАРКУ

1) Назва тварини. 2) До якої групи належить? 3) Де мешкає у природі? 4) Чим живиться? 5) Опиши тварину. Які має особливості зовнішнього вигляду? 6) Розкажи щось цікаве або пізнавальне про цю тварину.

- 4 Придумай задачі-жарти про тварин для своїх однокласників.
- 5 Дізнайся, який зоопарк називають контактним.

ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ

1 Розглянь зображення.

- Назви тварин. Розкажи, який у них настрій.
- Пройди по слідах і прочитай, як можна назвати зображених тварин.

- Яких тварин іще можна назвати домашніми улюбленцями?
- Чому ми їх так називаємо?
- Поміркуй, чи можуть домашні тварини прожити без людини. А людина без них?

2 Прочитай вірш.

Знайди помилки, яких припустився автор, і виправ їх.

Песик веселий грається з мишкою.
Пірнають в акваріум котик із кішкою.
Рибка у кошик залізла поспати.
Вийшов папужка вночі полювати.
Що тут правда, а що — ні?
Швидко ти скажи мені.

Олена Трофімова

- 3 Настя вирішила зацікавити подружок і загадала їм загадку:
«У мене вдома є тваринки. Усі, крім двох, — кошенята,
усі, крім двох, — песики, усі, крім двох, — папужки.
Скільки у мене тварин? Назвіть їх».

4 **Попрацюйте в групах.**

Розгляньте зображення і доведіть, що діти піклуються про своїх домашніх улюбленців.

- Складіть поради про те, як правильно доглядати за домашніми улюбленцями.

Мати домашню тварину дуже відповідально. Адже про неї потрібно постійно дбати і доглядати за нею.

5 **Розв'яжи задачу.**

Кожній риби потрібна певна кількість води в акваріумі. Скільки рибок кожного виду можуть жити в акваріумі місткістю 5 літрів?

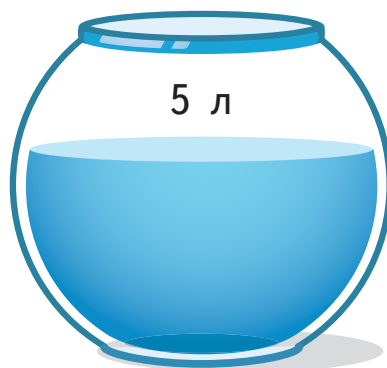
— 1 л

— 3 л

— 2 л

6 **Попрацюйте в групах.**

Обговоріть, де тваринам краще жити — на волі чи в акваріумі. Зробіть висновок.

Ті тварини, які народилися в неволі, добре почувуються біля дбайливих господарів, а дикі тварини мають жити на волі, у звичних для себе умовах.

ДРУЗИ — СОБАКИ

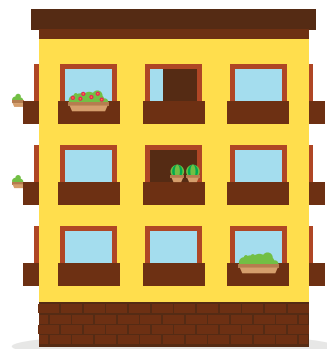
1 Розглянь малюнок.

- Назви породи собак, які можеш упізнати.
- Які ще породи собак ти знаєш?
- Кого на малюнку більше — людей чи їх чотирилапих друзів?
- Розкажи за малюнком, що роблять господарі зі своїми улюбленцями у парку.
- Яких правил потрібно дотримуватися, гуляючи на вулиці із собакою?

2 Розв'яжи задачу.

У триповерховому будинку живуть троє цуценят: бульдог, такса і пудель. Цуценята з першого і другого поверхів не були таксами. Бульдог не живе на першому поверсі. Визнач, на якому поверсі живе кожне цуценя.

3 Розглянь зображення.

- Розкажи, де і ким «працюють» ці собаки.
- Чим вони допомагають людям?

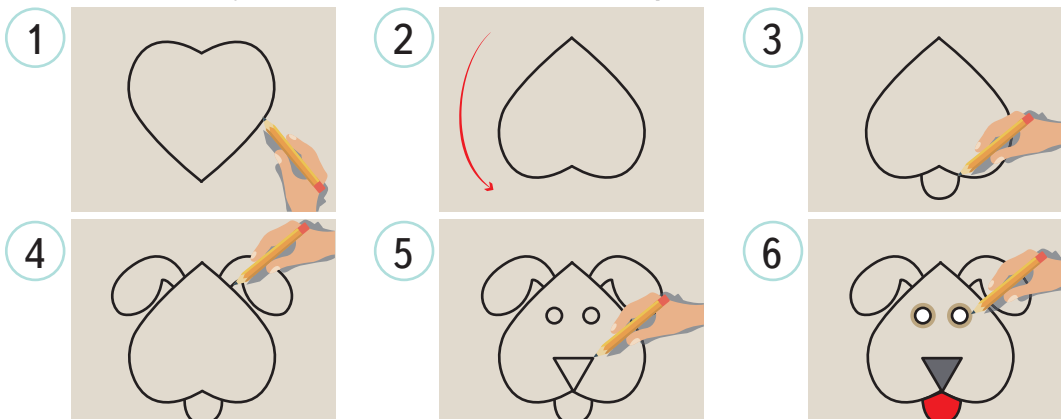
4 Прочитай текст.

Собака — вірний друг людини. Деяким із них навіть встановлено пам'ятники. Наприклад, сенбернар Баррі за 10 років урятував з-під снігу сорок осіб.

- Про кого розповідається в тексті?
- Чим прославився пес Баррі?
- Дізнайся з додаткових джерел про собак, яким люди встановили пам'ятники.

5 Творча майстерня.

Намалюй кумедного песика за зразком.

- Удома спробуй навчити сестричку (брата) або батьків малювати такого песика.

УЛЮБЛЕНІ ПУХНАСТИКИ — КОТИКИ

- 1** Прочитай слова, вставляючи пропущені букви.
Під однаковими малюнками заховані однакові букви.

- Як іще можна назвати домашніх улюбленців — котиків?
- Назви диких родичів котів.

- 2** Розглянь зображення.

- Назви породи котів, які ти упізнав (упізнала).
- Опиши котика, який тобі подобається найбільше.
Дай йому кличку.

- 3** Знайди в таблиці 4 слова-ознаки.

П	У	Х	Н	А	С	Т	И
Ш	Б	П	И	Ш	Н	И	Й
О	Л	И	С	К	У	Ч	А
В	К	О	В	И	С	Т	А

Хвіст (який?) _____, _____. Шерсть (яка?) _____, _____.

4 Послухай вірш.

За що ми любимо кішку? За те, що ловить мишку,
що муркотить на вушко і спить лиш на подушці,
що молоко й сметанку поїсти любить зранку.

І спинку вигинає, погладить дозволяє.

І ластиться об ноги, стрибає із підлоги
туди, куди захоче, і бавиться охоче.

Що ходить скрізь безшумно і надто вже розумна.

А ще вона ласкава, кумедна і цікава.

Олена Трофімова

- Чим коти подобаються людям?
- Що потрібно робити, аби коти почувалися поруч із людьми комфортно і безпечно?

5 Розв'яжи задачу.

У кицьки 10 кошенят. Четверо сірих, а серед решти порівну рудих і коричневих. Скільки у кицьки рудих кошенят?

6 Полічи, скільки котів заховалося на малюнку.

Скажи, де саме вони знаходяться.

ОХОРОНА ТВАРИН

1 Прочитай прислів'я. Поясни, як ти розумієш його зміст.

З	ПРИ	РО	ДО	Ю	ЖИ	ВИ
ДЕ	БУ	Й	ТО	БІ,	ДРУЖ	У
ВО	НА	ТО	БІ	У	СЛУЖ	БІ.

- Чим природа служить людині? А що можуть зробити люди, щоб зберегти навколишній світ?
- У чому полягає дружба між людиною і природою?

2 Розглянь малюнок.

- Назви тварин, зображених на малюнку. Розподіли їх на групи. Полічи кількість тварин у кожній групі.
- Пофантазуй, яку книжку читають тварини.

3 Прочитай текст.

Тварини є частиною природи. Не слід ображати їх байдужістю, неувагою. Адже вони, так само як і люди, є живими істотами. Їм буває радісно і сумно, весело і боляче.

- Доведи, що тварина — частина природи.
- Поміркуй, від чого тваринам буває радісно і весело, а від чого — сумно і боляче.

4 Розглянь зображення.

- Чого боятися тварини? Чому?
- Із яким проханням можуть звертатися зображені тварини до людей? Склади про це речення.

5 Попрацюйте в групах.

Розгляньте екологічні ситуації. Складіть поради, як потрібно вчинити в кожній із них.

1 група. Молодший брат приніс з лісу їжака.

Що ви порадите брату?

2 група. Під час прогулянки лісом ви побачили у траві гніздо. Опишіть ваші дії.

3 група. Ви побачили гарного жука на дорозі.

Що ви робитимете?

4 група. Діти знайшли в дуплі лісові горіхи і гриби.

Що вони мають зробити?

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ

1 Розшифруй слова.

2 5 6 4 3 1

Ю Н А И Д Л

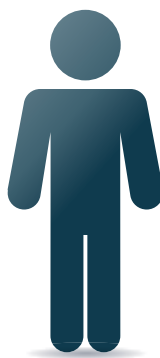
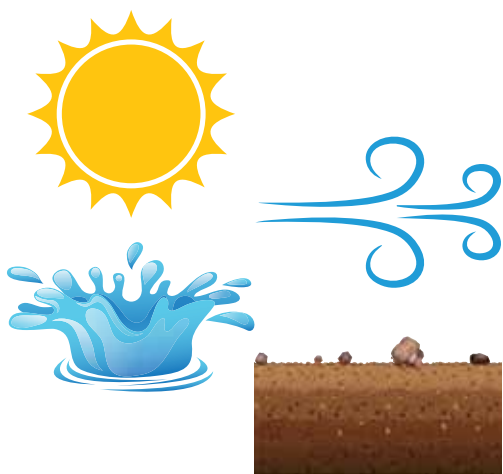
2 7 6 4 5 1 3

В И Н Р И Т А

2 7 4 3 5 6 1

О И Л С И Н Р

2 Розглянь малюнки. Поясни, як пов'язані між собою об'єкти навколишнього світу.

- Розкажи, чи можуть вони існувати один без одного.

3 Прочитай текст.

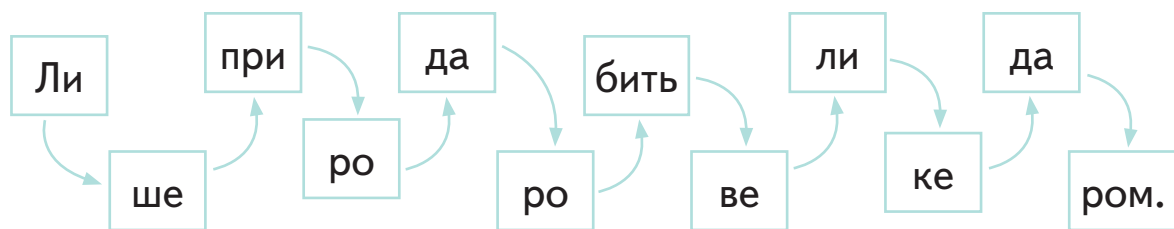
Земля не **рабиня** наша, а мати. Сонце — не **вітчим** наш, а рідний батько.

Ліси — наші брати, а Ріки — сестри. Дощі, Вітри, Сніги мусять бути добрими гостями. А ми на нашій планеті — не тимчасові мешканці, а мудрі господарі. Наш **обов'язок** — зберегти на Землі повітря — чистим, водойми — незабрудненими, ґрунти — родючими, рослини — зеленими, тварин — живими.

- Із ким порівнюються Земля, Сонце, Ліси, Ріки? Чому?
- Поясни значення виділених слів.
- До чого у тексті закликають людей?

4 «Збери» прислів'я. Прочитай і поясни його зміст.

5 Розглянь малюнки. Порівняй їх.

- Розкажи за малюнками, що роблять люди, щоб зберегти природу. А чим люди шкодять природі?
- Поміркуй, де хотіли б жити тварини. Чому?
- Склади розповідь-прохання від імені якоїсь тварини про її мрію жити на Землі у безпеці.

ЛЮДИНА І ДОВКІЛЛЯ

1 Розглянь малюнки. Утвори слово з перших букв слів — назв зображених предметів.

- Скільки звуків в утвореному слові? А букв?
- Як ти гадаєш, що означає слово «довкілля»? Наведи приклади об'єктів довкілля.

2 Прочитай вірш.

Природа нам — як рідний дім,
вона усім як мати.
Щоб лад завжди був в домі тім,
про це нам треба дбати.

- Поміркуй, як саме ти можеш дбати про природу.

3 Поясни, яке сміття утворюється після використання зображених продуктів.

Сортоване сміття можна переробити — воно стає корисною сировиною.

4 Що і як сортувати? Розкажи за малюнком.

5 Визнач, що виготовляють із переробленого сміття.

2 1 3
Ю Л К

5 2 1 3 4
А У Р Ч К

1 3 4 2 5 7 6
А Ф А С Л Т Ь

5 2 1 3 4 6
Л Е Д Т А Ь

Якщо три людини протягом 12 місяців пишуть на папері із вторинної сировини, то за рік вони збережуть одне дерево!

6 Розв'яжи задачу.

Сім'я із трьох осіб упродовж трьох років користувалася папером із вторинної сировини. Скільки дерев зберегла вона за цей час?

ЧОМУ І ЯК ПОТРІБНО ОХОРОНЯТИ ПРИРОДУ?

1 Прочитай вислів. Поясни, як ти розумієш його зміст.

▶ ЛЮ	БИ	ПРИ	РО	ДУ	НЕ	ДЛЯ
Ї	НЕ	ДЛЯ	БИ	ЛЮ	БЕ,	СЕ

2 Розглянь зображення.

1 9 2 1

11 7 16-11

3 4 1

2 1 6 13

1 8 9

12 2 5 14

10 3 6 11

3 15 3 6

9 12 2 5 14

- Що таке заповідники? Для чого вони потрібні?
- Розшифруй назви заповідників за допомогою шифру.

1	2	3	4	5	6	7	8
А	К	О	В	И	Р	І	Т
9	10	11	12	13	14	15	16
С	Ч	Н	Ь	П	Й	М	Я

- **Попрацюйте в групах.**

Доберіть з різних джерел інформацію про подані заповідники. Намалюйте тварин і рослини, яких там охороняють. Підпишіть їхні назви.

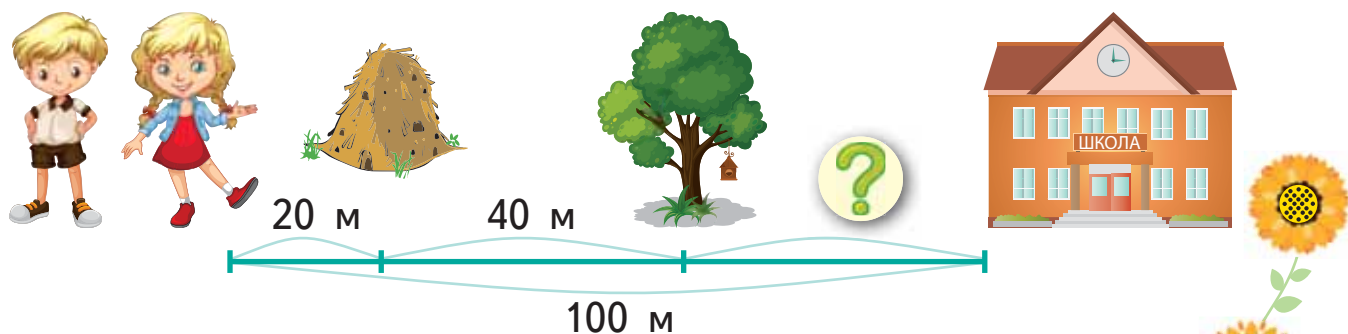
Заповідник — природоохоронна територія, створена для збереження рослин і тварин у природних умовах.

3 Визнач, якою дорогою підуть діти. Поясни свій вибір.

- Поміркуй, як би почувалися діти, коли б пішли іншими дорогами.

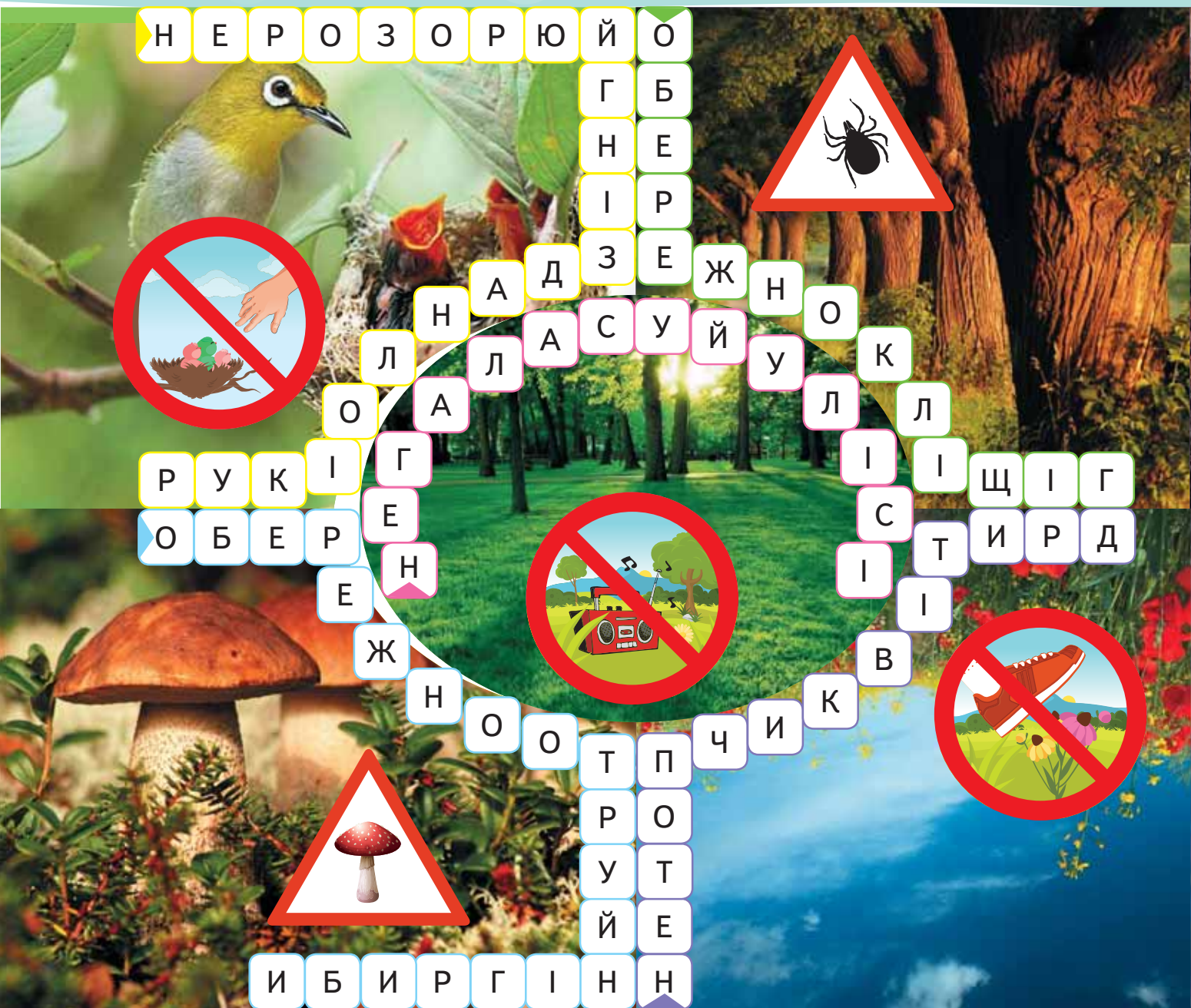
4 Склади задачу за малюнком і розв'яжи її.

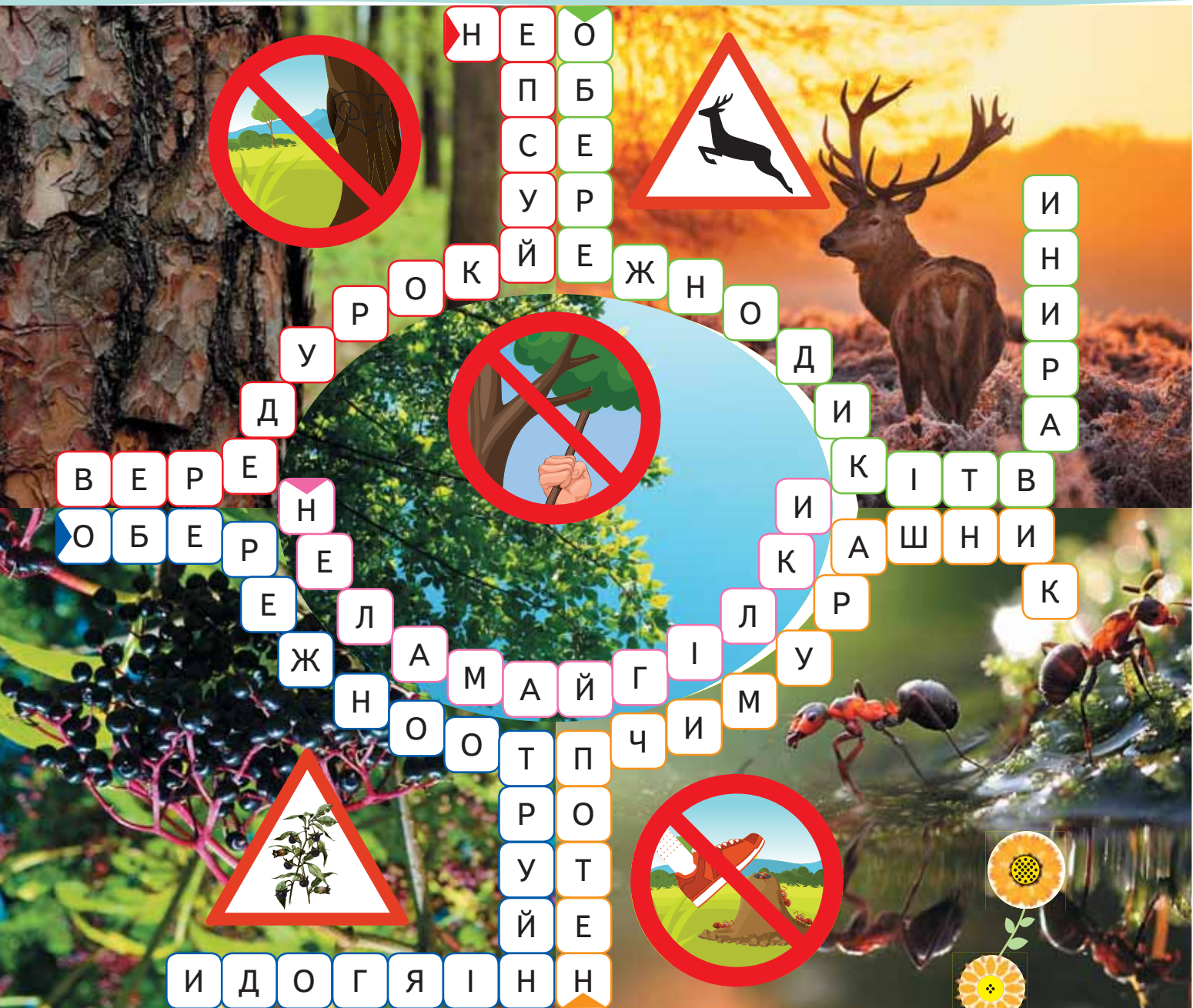
5 **Попрацюйте в парах.**

- Поміркуйте і створіть малюнок на тему «Добра справа для природи». Презентуйте свою роботу в класі.
- Разом з однокласниками організуйте виставку «Бережи природу, людина!».

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В ДОВКІЛЛІ

- 1 Розглянь екологічні знаки. Які з них попереджувальні, а які — заборонні?
- 2 Розшифруй і прочитай підписи до екологічних знаків. До чого вони закликають?
- 3 Розкажи, які ще екологічні знаки ти знаєш.

- 4 **Попрацюйте в парах.**
За кожним зображенням складіть задачі для своїх однокласників.
- 5 **Попрацюйте в групах.**
Складіть правила безпечної поведінки в докiллі для учнів.

ЯК ПОВОДИТИСЯ СЕРЕД ПРИРОДИ?

- 1 Навіщо діти прийшли до лісу? Доведи, що вони хочуть досліджувати, пізнавати і спостерігати за природою, а не знищувати її.
- 2 Кого діти побачили у лісі? Склади про це речення.
- 3 Назви тварин, яких зображено на малюнку. Розподіли їх на групи. Полічи кількість об'єктів у кожній групі.

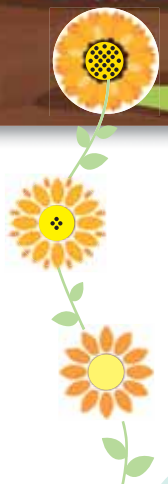

4 **Попрацюйте в парах.**

Складіть за малюнком математичні вирази або задачі для своїх однокласників.

5 **Попрацюйте в групах.**

Пригадайте правила поведінки серед природи. Складіть пам'ятку для друга природи.

УКРАЇНА — МОЯ КРАЇНА

1 Поєднай частини прислів'їв. Поясни їх зміст.

Земля там найкраща,

на своєму корені росте.

Кожна травичка

і в жмені мила.

Рідна земля

як своя сторона.

Людина без вітчизни,

де вродився ти!

Нема в світі кращої,

як соловей без пісні.

2 **Попрацюйте в парах.**

Відновіть вірш. Вивчіть його напам'ять.

Одна Україна

Батьківщина

Країн є багато _____,
та тільки одна _____!

пір'їнки

Україна

Це там, де волошки _____,
це там, де моя _____,

домівки

на світі

Де птахи у небо _____
і струшують легкі _____,

стоять

у житті

де друзі горою _____,
де в квітах сховались _____.

летять

Юлія Хандожинська

- Знайдіть сполучення слів, яке означає «захищати від усіляких негараздів».
- Намалюйте ілюстрацію за змістом вірша.

Рідний край — це та частина України, де ми народилися і живемо.

3 Прочитай текст, обираючи найбільш точні слова.

Україна — моя (*країна, Батьківщина, Вітчизна*). Я (*горджуся, пишаюся, люблюся*) тим, що я українець (*українка*).

В Україні я народився (*народилася*), зростаю, навчаюся, звідси мій (*родовід, рід*). Я люблю її (*широкі, мальовничі, гарні*) простори, лани, поля, ріки, ліси і гори. (*Люблю, шаную, оберігаю*) традиції своєї рідної землі.

- Розкажи, які традиції існують у твоїй родині.

4 Склади задачі за малюнками. Розв'яжи їх.

Борщ — одна з найулюбленіших страв українців.

Куліш — стародавня страва козаків.

5 **Пограймося!**

Добери і скажи своє слово.

- Батьківщина — це ...
- Думаю, що мій рідний край у майбутньому буде ...
- Якби я вибирав (вибирала) місце для життя, то ...
- Для того щоб мій край став кращим, потрібно ...
- Хоч ми малі, але для процвітання нашого краю ми можемо ...

ВИВЧАЮ ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

1 Розгадай ребус.

- Поясни, що означає слово-відгадка. За потреби звернися по допомогу до дорослих.

2 Послухай казку.

Колись жила одна жінка. Мала вона трьох синів. Росли вони чесними, сміливими і дуже любили свою матір, готові були віддати за неї своє життя. Виросли сини і **розійшлися по світах**, прославляючи свою матір.

Найстаршому мати подарувала на згадку про себе золоту корону з трьома промінцями. Корона зігрівала людей, вела вперед, показувала дорогу до кращого життя.

Середньому сину мати подарувала синьо-жовтий одяг. І він прославив її своїми добрими і **звитяжними вчинками**.

А там, де був молодший син, звучала **дзвінкоголоса пісня**, бо мати подарувала сину голос солов'я.

- Поясни значення виділених сполучень слів.
- Поміркуй і назви імена матері й синів. Доведи правильність своєї думки.
- Уяви і намалюй героїв цієї казки.

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

3 Знайди в таблиці різні назви одного з державних символів України.

С	Т	Я	Г	П	О	Л	О	Т	Н	И	Щ	Е
П	Р	А	П	О	Р	З	Н	А	М	Е	Н	О
К	О	Р	О	Г	В	А	З	Н	А	Ч	О	К

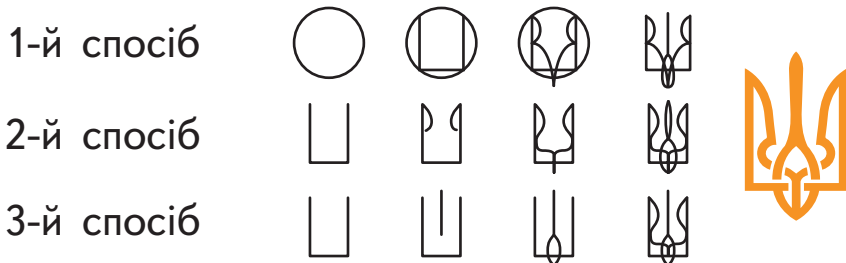
- Склади речення з цими словами.

Трохи історії

23 серпня — День Державного Прапора України.

4 Творча майстерня.

Розглянь різні способи малювання тризуба. Вибери найбільш зручний для себе і навчись малювати Державний Герб України.

Трохи історії

Золотий тризуб на блакитному тлі — це дуже давній знак. Його запровадив князь Володимир Мономах, а до нього — вожді слов'янських племен.

5 Виконай дії і дізнайся, скільки років Державним Гімном України є національний гімн на музику Михайла Вербицького із словами першого куплету Павла Чубинського.

$$80 - 60 + 25 + 10 - 20 - 15 + 5 - 10$$

ВИВЧАЮ НАРОДНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

Народні символи України — це те, що найбільше любить і шанує народ. Вони уособлюють красу нашої України, духовну міць народу, свідчать про любов до рідної землі. Народні символи — це наші святині.

- 1 Розподіли малюнки із зображенням символів на 2 групи — державні та народні.

- 2 Відгадай загадки.

Біле поле полотняне,
рівно ткане, чисто пране,
а по ньому голка ходить,
за собою нитку водить.

Хоч не літак, а крилатий,
без крил не може працювати.

Навесні зацвіла білим цвітом,
а в жнива — червоним плодом.

Стоїть палиця, на палиці — хатинка,
а в тій хатинці повно людей.

Виріс у полі на добрій землі,
місце почесне зайняв на столі.

- 3 **Попрацюйте в групах.**

Знайдіть легенди, перекази, вірші, прислів'я про народні символи України. Розкажіть їх своїм однокласникам.

4 Прочитай текст.

Лелеки — дивовижні птахи. З давніх часів вважалося: у кого на будинку оселиться сім'я лелек, тому буде щастя і достаток.

Найчастіше в Україні зустрічається білий лелека. У народі його називають чорногузом, буслом, гайстром. Чорний лелека занесений до Червоної книги України.

- Чи доводилося тобі бачити лелек? Розкажи, де саме.
- Як ще в Україні називають лелек? Чому? За потреби звернися по допомогу до дорослих або до інтернет-джерел.
- Поміркуй, чому українці вважають лелеку своїм символом.

5 Розв'яжи задачі.

- В Україні зустрічається 2 види лелек, а в інших країнах — ще 15 видів. Скільки всього видів лелек зустрічається на Землі?
- Маса тіла лелеки білого — 5 кг, а лелеки чорного — на 2 кг менше. Яка маса тіла лелеки чорного?
- Лелека чорний відкладає 4 яйця, а лелека білий — на 2 яйця більше. Скільки яєць відкладає лелека білий?

6 Розшифруй назви квітів українського віночка. Знайди і покажи їх на малюнку.

КАМ

ВІБАРНОК

КАРОМАШ

НАЛИКА

ЛОШВОКА

ВАМАЛЬ

РЕВІЙДЕ

ЛЕЯЛІ

7 Творча майстерня.

Підготуй малюнок, аплікацію або квіткову композицію про народні символи України. Разом з однокласниками влаштуй виставку робіт.

ПІЗНАЮ ПРИРОДУ РІДНОГО КРАЮ

1 Розглянь зображення. Прочитай текст.

Україна здавна славилася своїми природними багатствами: лісами, горами, річками, морями, степами. Усі багатства нашого краю — для людей.

Милуйтеся, користуйтеся і бережіть природу. Бо берегти природу — означає берегти Батьківщину.

- Як називається твій рідний край?
- Чим славиться природа твого рідного краю?
- Продовж речення.

Берегти природу потрібно тому, що ...

2 **Попрацюйте в парах.**

Уявіть, що до вас приїхали гості з іншої країни, міста, села. Вам потрібно розказати про природу свого рідного краю. Складіть розповідь за планом.

- 1) Що ви покажете своїм гостям у рідному краї?
- 2) Які природні об'єкти порадите подивитися?
- 3) У яку пору року природа вашого краю найкрасивіша? Чому?

3 Розв'яжи задачі.

- У небі летіли лелеки і ластівки: 10 і 2. Кого більше, якщо лелек було 2?
- Над маками літало більше бджілок, ніж над волошками. Над якими квітами літало 15 бджілок, а над якими — 12?

4 Порівняй малюнки. Знайди 5 відмінностей.

- Доведи, що на малюнках зображено український пейзаж.

5 Попрацюйте в групах.

Розробіть міні-проект (малюнок, аплікацію або фотоколаж) на тему «Улюблене місце відпочинку на природі»:

- 1 група** — поблизу водойми; **2 група** — у лісі;
3 група — у парку.

6 Попрацюйте в парах.

Складіть вірш про рідний край, використовуючи слова *гай* — *край*, *поля* — *я*.

ВИВЧАЮ СВОЄ МІСТО (СЕЛО),

- 1 Розглянь малюнки. Чим відрізняються зображені на них вулиці?

- 2 Дай повні відповіді на запитання.
- Як називається населений пункт, у якому ти живеш?
  - Яку назву має головна вулиця твого міста чи села?
  - Який куточок твого міста чи села тобі найбільше подобається? Чому?

- 3 Склади за схемою задачу і розв'яжи її.

Садова вулиця — 36
Центральна вулиця — ?, на 4 >, ніж

- 4 Поміркуй.
- Кожне з трьох міст з'єднали дорогою з двома іншими. Скільки вийшло доріг?
  - Із села Калинівка до села Щасливе ведуть дві дороги, а із села Щасливе до села Городище веде одна дорога. Скількома різними способами можна проїхати з Городища до Калинівки через Щасливе?

5 Розглянь малюнок.

Це будинок, у якому живуть Олег і Марійка. У вікні їхньої квартири можна побачити силует котика.

- Як називається вулиця, на якій живуть діти?
- Який номер їхнього будинку?
- На якому поверсі розташована їхня квартира?
- Як ти гадаєш, діти живуть у місті чи в селі? Доведи правильність своєї думки.
- Назви свою домашню адресу (вулицю, будинок, квартиру).

6 Разом із дорослим у вихідний день прогуляйся рідним містом чи селом.

- Дізнайся, чим воно славиться.
- Підготуй розповідь та малюнок про якусь пам'ятку свого населеного пункту.

ВИВЧАЮ КАРТУ УКРАЇНИ

1 Відгадай загадку.

Країна без людей, міста без будинків, ліси без дерев, моря без води. Де можна таке побачити?

2 Прочитай.

Земна поверхня різноманітна. Є на ній великі рівнинні простори, гори, річки, озера і моря. Щоб показати їх, люди придумали застосовувати карти. А на картах умовними знаками зображати різні форми земної поверхні, країни, міста та села.

- Для чого люди придумали карту?
- Чим саме карти допомагають людям?

Карта — це зменшене зображення земної поверхні на площині, виконане за допомогою умовних знаків.

3 Розглянь зображення.

- Які кольори ти бачиш на карті України? Що, на твою думку, вони позначають?
- Які ще позначки є на карті?

Трохи історії

Перша карта, згадка про яку дійшла до наших днів, була нанесена на шматок глини, який потім обпалили. Вона була виготовлена в Єгипті більш ніж 4 тисячі років тому.

- 4 Назви об'єкти і поєднай їх із прямокутником того кольору, яким вони позначені на карті.

- 5 **Попрацюйте в парах.**

Складіть задачі, використовуючи дані про кількість найбільших природних об'єктів України. Розв'яжіть їх.

Моря — 2

Ріки — 17

Гірські вершини — 17

Озера — 20

- 6 Прочитай вірш.

Про Україну

Я тримаю у руці
кольорові олівці.
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати,
степ і пагорби Дніпрові,
і озера, і діброви,

і веселку, і калину,
Чорне море і Дунай —
все це наша Україна,
наш чудовий рідний край!

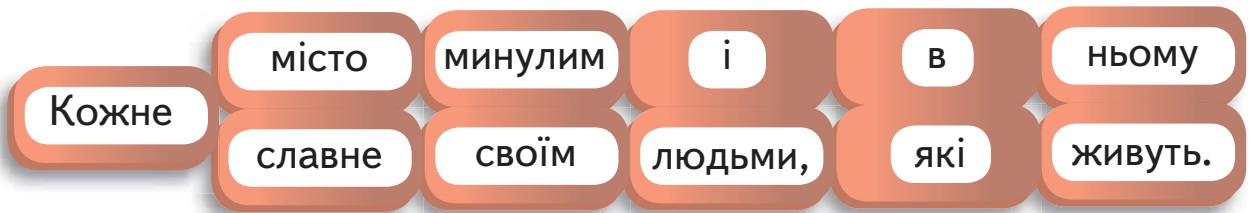
Наталія Зарічна

- Покажи на карті України об'єкти, перелічені у вірші.
- Намалюй ілюстрацію за змістом вірша.

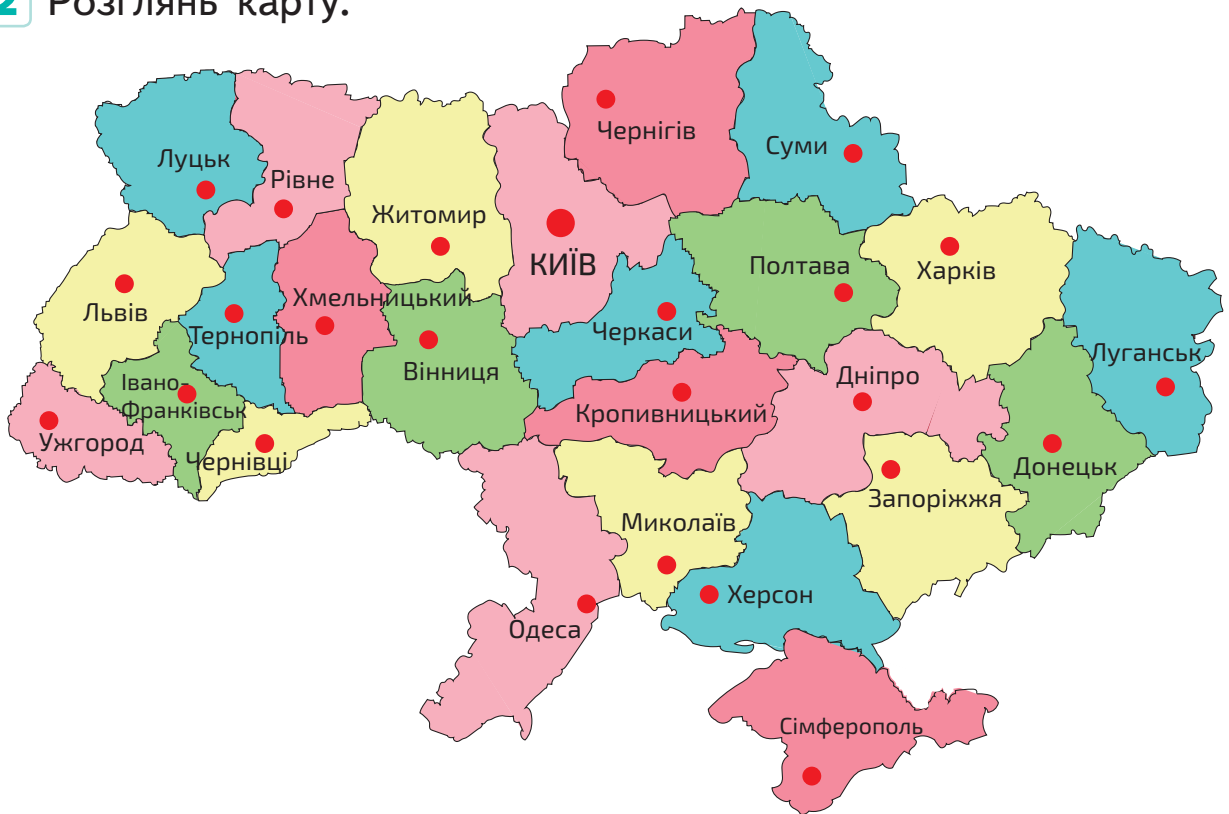
ВИВЧАЮ МІСТА УКРАЇНИ

1 Розшифруй запис.

- Поясни, як ти розумієш зміст цього висловлювання.

2 Розглянь карту.

- Як називається столиця України?
- Назви міста України.
- Які з них ти відвідував (відвідувала)? Розкажи про це.

3 Знайди «зайве» слово в кожному рядку.

- **КИЇВ, ПОЛТАВА, СИНЕВІР, УЖГОРОД, ЗАПОРІЖЖЯ**
- **ДНІСТЕР, УЖ, ХАРКІВ, ДЕСНА, СУЛА**

4 **Попрацюйте в парах.**

Поєднайте фотографії міст із їх символами.

Одеса

Львів

Київ

5 **Прочитай вірш.**

Мов дивна мапа, олівці:
 червоний — місто **Чернівці**.
 Оранжевий — **Одеса**-мама,
 хоч кольорів там — ціла гама!
 Нас кличе жовтий без утоми
 до себе в гості у **Житомир**!
 Як на ланах зелене збіжжя,
 зелене місто **Запоріжжя**.
 А старовинний **Борислав**
 блакитну барву нам прислав.
 По синій навіть важкодуми
 спішать мерщій куди? У **Суми**.
 Лиш фіолетовий і досі я
 ще не назвав. Це ж — **Феодосія**!
 Всі кольори запам'ятати
 допоможуть вам міста, малята!

Володимир Верховень

- Назви міста, які згадуються у вірші, і відповідні кольори.

ВИВЧАЮ ГОРИ УКРАЇНИ

1 Розглянь зображення.

Кримські гори

Карпати

- Чим схожі зображення? А чим відрізняються?
- Як позначають гори на картах? Чому?

Гори займають лише двадцяту частину України.
Все інше — рівнини.

2 Прочитай вірш.

Гори дикі і суворі,
вічно гордо-мовчазні
зверху дивляться в простори,
де синіє синє море
і зникає в даліні...

Максим Рильський

- Про які гори України йдеться у вірші? Доведи правильність своєї думки.
- Якими словами автор описує гори?
- Опиши картину, яка виникла в твоїй уяві після читання вірша.

- 3 Обчисли вирази. Розстав відповіді в порядку зростання і дізнайся назву гірської вершини в Україні.

$$58 - 8 = \text{Е} \quad 33 + 1 = \text{О} \quad 45 - 3 = \text{В} \quad 60 - 7 = \text{Р}$$

$$80 - 60 = \text{Г} \quad 20 + 70 = \text{А} \quad 40 + 30 = \text{Л}$$

- 4 Прочитай текст.

Хлопець Прут зустрів попід горою дочку царя — Говерлу. Вони покохали одне одного, але батько Говерли ніколи б не дозволив їй зустрічатися з простим селянином. Тож злий цар перетворив власну дочку на вершину гори, щоб Прут ніколи не зміг її знайти. Хлопець довго шукав Говерлу, аж поки не сів під горою і не заплакав. Сльози його розлились і утворили річку — Прут.

За карпатською легендою

- Склади 2—3 запитання за змістом легенди.
- Намалюй героїв цієї легенди.

- 5 Склади задачі, використовуючи природничі дані. Розв'яжи їх.

- У Карпатах ростуть найвищі в Україні дерева — смереки і модрини. Висота — 54 м, а — 40 м.

- У Карпатах біля міста Хуст є єдина в світі долина нарцисів. На кримських яйлах росте унікальна квітка — едельвейс.

Квітка виростає до 40 см, а — до 25 см.

- 6 **Попрацюйте в парах.**

Здійсніть віртуальну екскурсію в гори України.

Розкажіть про їх рослинний і тваринний світ.

Організуйте виставку малюнків «Природа гір України».

ПІЗНАЮ ВОДОЙМИ РІДНОГО КРАЮ

1 Відгадай загадки.

Під осоку на пісок,
срібний кинули пасок.
І лежить — та не підняти,
і біжить — та не впіймати.

Не сплю ні вдень, ні вночі,
хоч ніколи з ліжка не встаю.

Стоїть корито,
повне води наліто.

Навкруги вода, а з питвом біда.

- Пригадай, які водойми є у твоєму населеному пункті. Як вони називаються?
- Водойми бувають природні і штучні (створені людиною).

2 Розподіли назви водойм на 2 групи: природні і штучні.

РІЧКА СТАВОК ДЖЕРЕЛО ВОДОСХОВИЩЕ
ОЗЕРО ВОДОСПАД КАНАЛ

- Поміркуй і поясни, чим відрізняється озеро від ставка, джерело від річки.

3 Відшукай 8 назв рослин і тварин водойм, що «заховалися».

Г	Р	А	К	С	Н	В	Л	А	Т	А	Т	Т	Я	К	О
В	О	Д	О	М	І	Р	К	А	Е	О	Ч	Е	Р	Е	Т
А	Т	Р	О	Г	І	З	У	С	Ж	А	Б	А	І	М	Л
Р	Р	Я	С	К	А	П	М	Р	И	Б	А	Ї	К	Е	В

- Склади речення з цими словами.

4 Розв'яжи задачу.
Глибина річки — 12 метрів, а озера — на 10 метрів менша. Яка глибина озера?

5 Поміркуй.

- Річка Інгулець довша за Рось, але коротша від Тиси. Яка річка найкоротша?
- Річка Прип'ять мілкіша за Дніпро, але глибока від Сули. Яка річка найглибша?

6 Розкажи за малюнками про значення водойм для природи і життя людини.

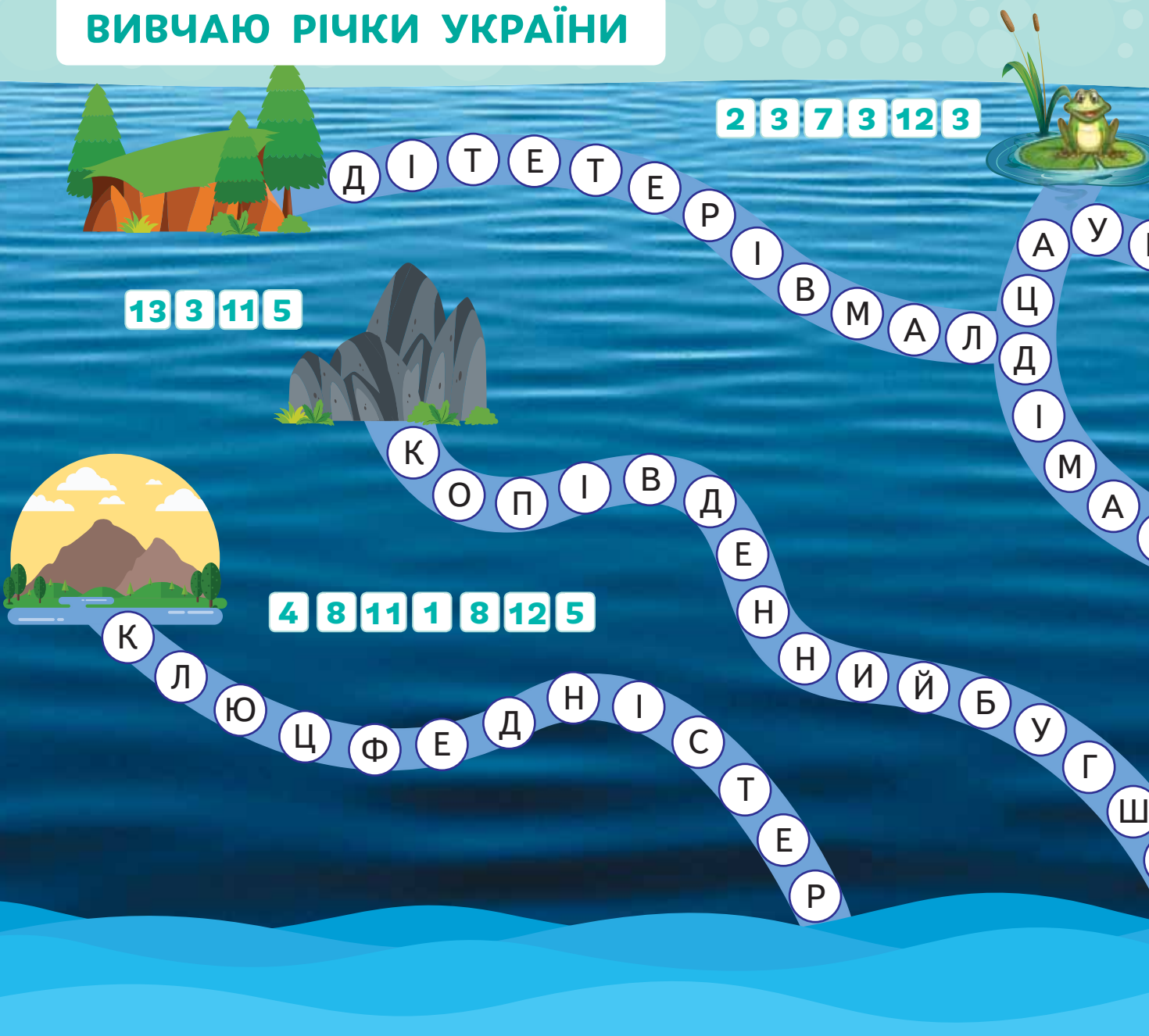
7 **Попрацюйте в групах.**
Розробіть екологічний проект на тему «Як зберігати водойми від забруднення» за планом.

- 1) За допомогою дорослих відшукайте інформацію.
- 2) Організуйте разом з дорослими екскурсію до водойми.
- 3) Запропонуйте заходи щодо збереження водойм.
- 4) Створіть виставку малюнків, фотоальбом.
- 5) Презентуйте власні проекти.

ВИВЧАЮ РІЧКИ УКРАЇНИ

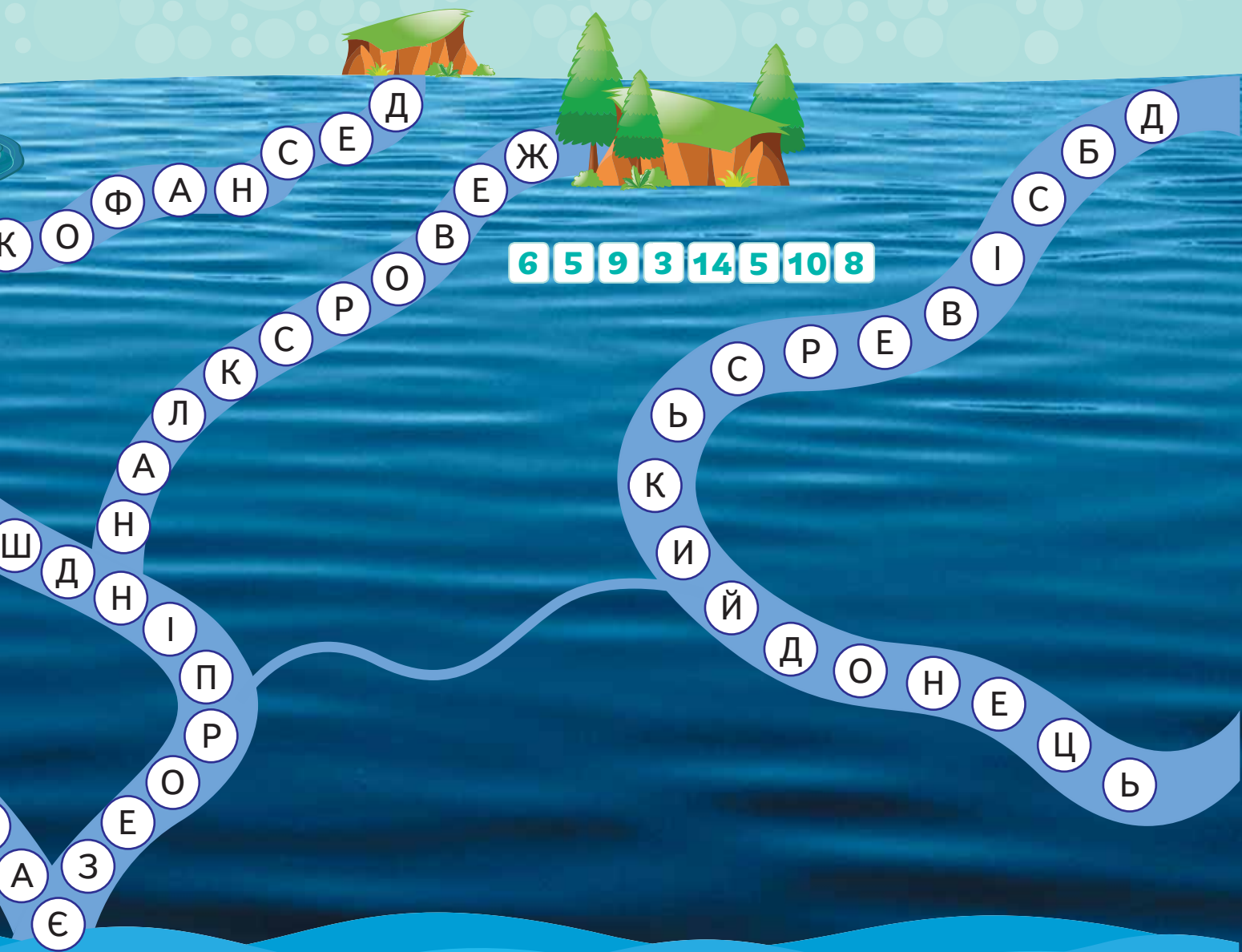

1 Розглянь малюнок.

Відшукай і прочитай назви 7 річок України.

2 Розшифруй слова і дізнайся, звідки яка річка витікає або куди впадає.

П	Б	О	К	И	В	Л	А	С	Н	Р	Т	Г	Ч
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

3 Розташуй числа в порядку зростання і прочитай, які ще назви мала річка Дніпро.

Р О Ф И Н С Б Е

У В А С А Т Л

3 2 6 4 8 5 1 7

5 4 7 1 3 6 2

А Н П А Д С І Р

Ч Л А С В И У Т

4 3 5 2 1 8 7 6

8 2 3 1 4 7 5 6

ВИВЧАЮ МОРЯ УКРАЇНИ

1 Попрацюйте в парах.

Розкажіть за схемою, які в Україні є моря. Поміркуйте, чим вони відрізняються.

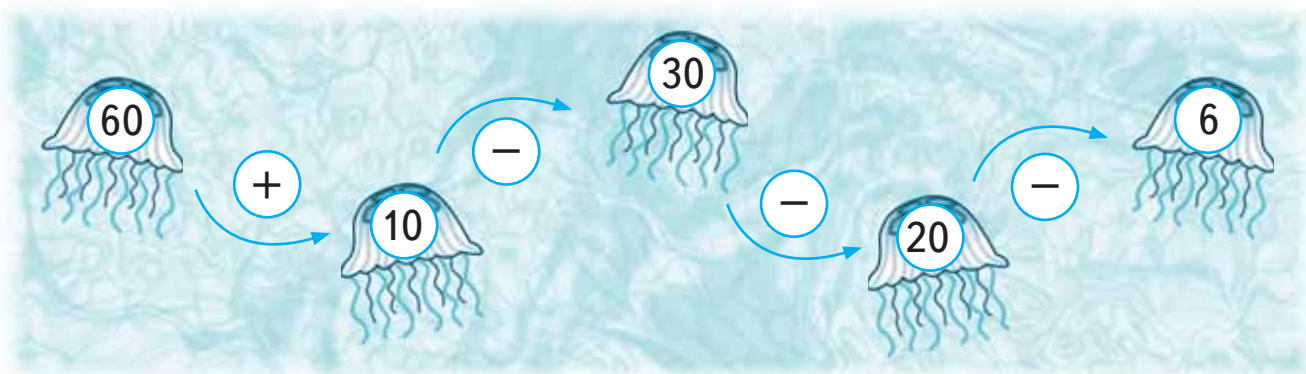

Чорне море глибше та солоніше за Азовське море

Азовське море тепліше за Чорне море

- Скажіть, яке море більше.

2 Обчисли і дізнайся найбільшу глибину Азовського моря.

3 Поміркуй і скажи, чому вода в морі солоня.

- Порівняй свої міркування з текстом рубрики «Це цікаво».

Це цікаво

Коли йде дощ, він розчиняє частинки солей у ґрунті. Утворюються струмки, які перетікають в річки. Річки впадають в моря і переносять туди солі.

- 4 Прочитай літери у вказаному порядку і дізнайся назви мешканців морів.

3 2 1 4
А К С Т

8 6 4 3 1 2 5 7
Я У А Р Б А Б Л

4 2 1 3 5
И О К Н К

2 3 1 5 4
И Ч Б К О

3 2 1 5 4
У К А А Л

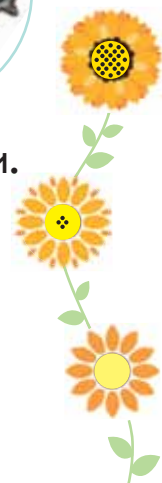
5 1 3 4 2 6
Г Б Л У І А

- 5 Прочитай назви найбільших міст на берегах морів України. Розташуй їх за алфавітом.

Чорне море: Одеса, Миколаїв, Севастополь, Євпаторія, Феодосія.

Азовське море: Бердянськ, Маріуполь, Приморськ, Генічеськ.

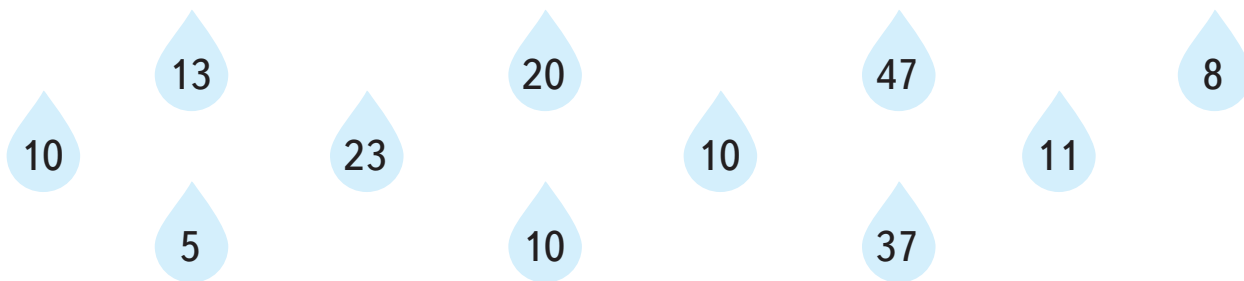

ВИВЧАЮ ОЗЕРА УКРАЇНИ

- 1 Запиши у зошиті числа у порядку спадання, а поруч — відповідну букву. Прочитай назву найглибшого озера України.

76 80 98 89 7 67 17
Т І С В Ь Я З

- 2 Обчисли суму всіх парних чисел — і ти дізнаєшся глибину цього озера.

Це цікаво

Озеро Світязь у 4 рази глибше від Азовського моря, хоча за розміром озеро значно менше!

- 3 Із якої букви починається назва кожного малюнка? Утвори із перших букв слово — назву найбільшого озера України.

4 **Попрацюйте в групах.**

Складіть правила поведінки біля озера за поданою схемою.

Кидати сміття
в озеро

Збирати квіти

Ламати гілки

Засмагати

Розпалювати
багаття

Гратися на березі
озера

- Доповніть схему власними прикладами.

5 За поданою схемою склади задачу і розв'яжи її.

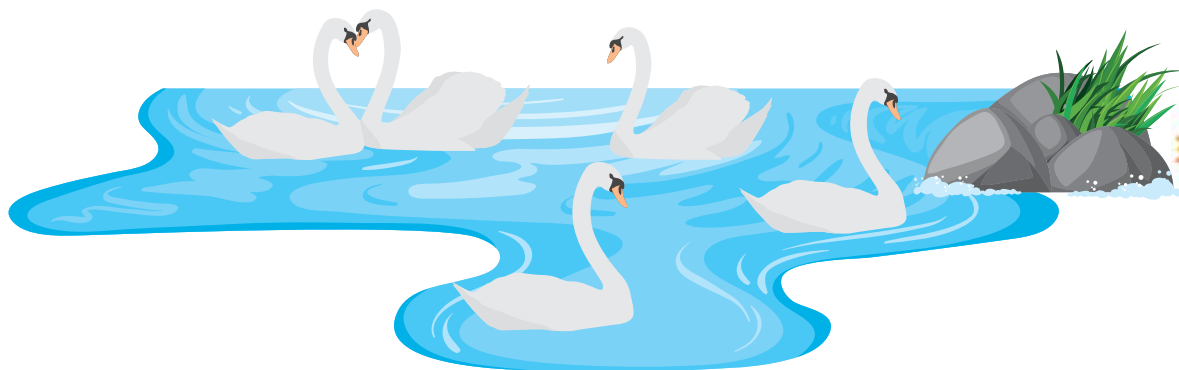
1 озеро — 4 $\leftarrow$?

2 озеро — ?, на 10 $>$

6 Склади казку за поданим початком.

Лебедине озеро

Одного ранку прилетіло на озеро п'ять білих лебедів...

РОСЛИНИ РІДНОГО КРАЮ

- 1 Пригадай, які рослини ми називаємо деревами, кущами, травами.
- Назви зображені дерева та кущі.

- Які дерева та кущі поширені там, де ти живеш? А ягоди?

- 2 Поміркуй, які числа треба поставити замість ягід, щоб рівності були правильними.

$$\text{strawberry} + \text{strawberry} + \text{strawberry} = 30$$

$$\text{strawberry} + \text{strawberry} + \text{strawberry} = 15$$

$$\text{gooseberry} - \text{strawberry} - \text{strawberry} = 30$$

$$\text{gooseberry} - \text{strawberry} + \text{strawberry} = 45$$

Багато рослин мають лікувальні властивості. Їх називають лікарськими.

3 Які лікарські рослини ти знаєш?

Подорожник

Липа

Ромашка лікарська

Шипшина

Чистотіл

4 Прочитай текст.

Однією з лікарських рослин є ромашка. Вона росте всюди: на полі, біля садиб. Ромашка допомагає при опіках, знижує підвищену температуру, лікує ангіну тощо.

- Про яку лікарську рослину йдеться у тексті?
- Чому ромашку називають лікарською рослиною?

5 Придумай казку про використання лікарських рослин.

ТВАРИНИ РІДНОГО КРАЮ

- 1 Пригадай, на які групи поділяють тварин.
- 2 **Попрацюйте в групах.**
Позмагайтеся, хто знає більше назв комах, риб, птахів та звірів.
- 3 Назви зображених комах. Склади за таблицею задачу. Розв'яжи її.

- 4 Кого із зображених тварин можна зустріти у твоєму краї?

Жук-олень

Синиця

Козуля

Лелека

Павичеве око

Їжак

5 Прочитай текст, вставляючи пропущені слова.

Своєрідним символом України є птах _____. У народі кажуть: двір, де є гніздо _____, вважається щасливим. Цей птах — символ любові до батьків, а тому він є і символом сімейного благополуччя.

- Про якого птаха йдеться у тексті?
- Опиши його.

6 Розкажи за малюнками, які добрі справи ти можеш зробити взимку та навесні для птахів та звірів.

Більшість диких тварин ведуть потаємне життя. Турбувати їх не можна.

ЦІ РОСЛИНИ ПОТРІБНО ОБЕРІГАТИ

тюльпан Шренка

карагана скіфська

лілія лісова

тис ягідний

білотка альпійська

горичвіт весняний

зозуліні черевички

рябчик шаховий

- 1 Розглянь зображення. Назви рослини і тварин, яких занесено до Червоної книги України. Поміркуй, чому вони потребують особливої охорони.

ЦИХ ТВАРИН ПОТРІБНО БЕРЕГТИ

кіт лісовий

видра

хохуля звичайна

беркут

лелека чорний

жук-олень

метелик махаон

степова лисиця — корсак

2 **Попрацюйте в групах.**

Підготуйте екологічні проекти про рослини і тварин за темою «Їх потрібно оберігати».

Ти багато чого дізнався (дізналася) про наш рідний край, нашу країну — Україну. І тепер можеш багато чого розповісти про неї.

- 1** Розглянь пазли. Поміркуй, чому картинка не має чітких меж.
- 2** Чим би ти хотів (хотіла) доповнити малюнок? Обґрунтуй свою думку.

МАНДРІВКА УКРАЇНОЮ

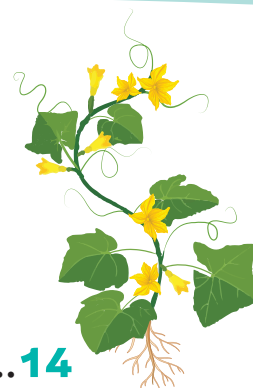
3 Пограймося в гру «Ми родом з України». За допомогою будь-якої лічилки визнач пазл, про який ти будеш розповідати. Пригадай вірші, легенди, енциклопедичні дані, прислів'я про зображене на ньому.

4 **Попрацюйте в групах.** Виберіть одну з тем (на основі картинок-пазлів), дослідіть її, зберіть необхідну інформацію з різних джерел і складіть доповідь для своїх однокласників (однокласниць).

Розділ «Я у природі»

Знайомлюся з рослинами.....	4
Різноманітність рослин.....	6
Будова рослин.....	8
Дерева, кущі, трав'янисті рослини.....	10
Чим відрізняються листяні і хвойні дерева?.....	12
Чим відрізняються дикорослі і культурні рослини?.....	14
Вчуся розрізняти дикорослі і культурні рослини.....	16
Пограймося! Їстівні та отруйні гриби.....	18
Що росте на підвіконні?.....	20
Як доглядати за кімнатними рослинами?.....	22
Чому потрібно охороняти рослини?.....	24
Знайомлюся з тваринами.....	26
Які бувають тварини?.....	28
Чим живляться тварини?.....	30
Тварини дикі і свійські.....	32
Яку користь приносять свійські тварини?.....	34
Хто такі комахи?.....	36
Різноманітність комах.....	38
Хто такі риби?.....	40
Різноманітність риб.....	42
Хто такі птахи?.....	44
Різноманітність птахів.....	46
Перелітні й осілі птахи.....	48
Що спільного у звірів?.....	50
Поведінка звірів у різні пори року.....	52
Поведінка птахів у різні пори року.....	54
Спостереження за мурахами.....	56
Пограймося! Експедиція до зоопарку.....	58

Домашні улюбленці.....	60
Друзі — собаки.....	62
Улюблені пухнастики — котики.....	64
Охорона тварин.....	66

Розділ «Я пізнаю природу»

Взаємозв'язок людини і природи.....	68
Людина і довкілля.....	70
Чому і як потрібно охороняти природу?.....	72
Правила поведінки в довкіллі.....	74
Як поводитися серед природи?.....	76

Розділ «Природа рідного краю»

Україна — моя країна.....	78
Вивчаю державні символи України.....	80
Вивчаю народні символи України.....	82
Пізнаю природу рідного краю.....	84
Вивчаю своє місто (село), запам'ятовую адресу.....	86
Вивчаю карту України.....	88
Вивчаю міста України.....	90
Вивчаю гори України.....	92
Пізнаю водойми рідного краю.....	94
Вивчаю річки України.....	96
Вивчаю моря України.....	98
Вивчаю озера України.....	100
Рослини рідного краю.....	102
Тварини рідного краю.....	104
Рослини і тварини рідного краю, які потребують особливої охорони.....	106
Пограймося! Мандрівка Україною.....	108

Навчальне видання

ВАШУЛЕНКО МИКОЛА САМІЙЛОВИЧ
БЕВЗ ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА
ЄРЕСЬКО ТЕТЯНА ПАВЛІВНА
ТРОФІМОВА ОЛЕНА ГРИГОРІВНА

Я досліджую світ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Редактор *Т. П. Єресько*
Технічний редактор *Л. І. Аленіна*
Коректор *О. В. Сєвєрцева*
Комп'ютерна верстка *К. П. Мирончик*

Формат 84×108¹/₁₆. Ум. друк. арк. 11,760+0,420 форзац.
Обл.-вид. арк. 12,00+0,71 форзац. Наклад 10 410 пр.
Зам. №

Lars Ove Jonsson, TTstudio, Alex Sun, Yuriy Kulik, yanikap, Zhou Eka, Aleks Bay, Lumpkini, M.Svetlana, Kazakova Maryia, Gray Cat, SLADKOV VIKTOR, locote, vdimage, Mitar Vidakovic, ungyryanu, Dima Sidelnikov, Kid_Games_Catalog, arbit, Igor Zakowski, yulicon, Adchariya Sudwiset, Ksenya Savva, akarakindoms, Sonia Goncalves, Nick Couckuyt, Jim Cumming, zixian, Giedrius, nelik, Igartist 79, lunokot, sbellott, Cernecka Natalja, Talissa, Ermolaev Alexander, Erica Smit, Santhosh Varghese, Alena Ozerova, Inspiring, goodluz, aekikuis, chaoss, venimo, Olga Enger, Africa Studio, oneinchpunch, Nightman1965, Dragana Gordic, irin-k, Igor Zakowski, Dreamcreation, d'Naya, Claudia Pylinskaya, Cernecka Natalja, Dan70, Vitaliy Karimov, lady-luck.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано у ПРАТ
«Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com